

ธรรมะสมัยอม

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

เทศน์บนศาลา วันที่ ๑๑ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๕๐

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามีคุณค่ามาก กว่าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะสร้างสมบุญญาธิการมาเป็นพระโพธิสัตว์ แล้วกว่าจะรื้อค้นธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าขึ้นมา นี่ทุ่มเทมากนะ ทุ่มเทผ่านวัฏฏะมา ๔ อสงไขย ๘ อสงไขย ๑๖ อสงไขย ทุ่มเทขนาดไหน มีองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ากับพระปัจเจกพุทธเจ้าที่ตรัสรู้เองโดยชอบ

ในลัทธิศาสนาต่างๆ อ้างว่าเป็นพระอรหันต์ อ้างว่า เห็นใหม่ ไม่ชอบ ถ้าตรัสรู้เองโดยชอบ จะทะลุปรุโปร่ง จะเข้าใจเรื่องของวัฏฏะ จะเข้าใจเรื่องของหัวใจ จะเข้าใจเรื่องของกิเลส กิเลสชนะ กิเลสทำให้เราทุกข์เรายาก กิเลสพาตายพาเกิด ผลจากกิเลสของสัตว์มนุษย์ สัตว์โลก ทำให้จิตนี้เวียนตายเวียนเกิดไปในวัฏฏะ ถ้าไม่มีคนที่หุดตาสว่าง สิ่งนี้จะไม่มีการรู้แจ้ง ถ้าไม่มีใครรู้แจ้งมันก็ลูปคล่ากันไป สิ่งทีลูปคล่ากันไปมันจะเป็นธรรมะได้อย่างไร มันเป็นธรรมมา มันเป็นเรื่องของธรรมโลกๆ เป็นโลกียะ เป็นเรื่องของปัญญาทางโลกๆ แต่อ้างตัวกันว่าเป็นศาสดา

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ารื้อค้นธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พุทธศาสนา ศาสนาพุทธนะ ธรรมะของพุทธะ ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน แล้วเราเป็นชาวพุทธ เราเกิดในพุทธศาสนา เราเกิดในพุทธศาสนานะ ในพุทธศาสนาบอกว่าการเกิดเป็นมนุษย์มีบุญกุศลมาก เป็นอริยทรัพย์ ทรัพย์ของการเกิด ถ้าเราเกิดมาเป็นมนุษย์ เราพบพระพุทธศาสนา เราใช้ศาสนาขนาดไหน เราอยู่ในศาสนา เรามีความรู้สึกในศาสนาไหม

คูสิ ชาวพุทธด้วยกันในทางโลกเขาคำรงชีวิตของเขา เหมือนกับของอยู่ด้วยกันแต่ไม่รู้จักกันนะ ใช้ชีวิตแบบโลกๆ ใช้ชีวิตแบบนั้น นี่ถือเป็นชาวพุทธ ทำบุญกันเฉพาะนักขัตฤกษ์ ทำบุญกันเฉพาะประเพณีวัฒนธรรม ประเพณีนะ ไปวัดไปวาวันพระก็ยังมี ยังดีนะ ถ้าไปวัดไปวาวันพระ

นี่ก็ยังได้ทำบุญกุศลบ้าง ได้ทำบุญกุศลกับผู้ที่ป็นชาวพุทธ แต่ไม่รู้จักเลย ไม่เคยทำบุญกุศล ไม่เคยทำอะไร แล้วยังดูหมิ่นอีกด้วย

เห็นไหม บอก “ภิกษุผู้ที่สืบทอดศาสนานี้เป็นผู้เอาเปรียบสังคม เป็นผู้ที่ไม่ทำการทํางาน” ถ้าไม่ทำการทํางาน มั่นงานภายนอก งานภายในนะ นี่เพราะเขาไม่เข้าใจว่างานคือการอาบเหงื่อต่างน้ำ งานคือการลงทุนลงแรงในการทำงานอย่างนั้น เขาไม่คิดหรือว่าการทำงานขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านี้ทำงานข้ามวิภวภูณนะ

สร้างบุญญาธิการมาขนาดไหน เสียสละมา ทศชาติ ขณะที่ ๑๐ ชาติสุดท้าย เสียสละขนาดไหน เสียสละนั้นเพื่อใคร? เสียสละนั้นก็เพื่อบารมีธรรม เพื่อให้หัวใจมันเข้มแข็ง เพื่อหัวใจแก่กล้าขึ้นมา ถ้าหัวใจแก่กล้าขึ้นมา มันมีจุดยืนในหัวใจนี้ ถ้าจุดยืนในหัวใจนะ จะไม่ตามกระแสโลก โลกจะหมุนไปขนาดไหน ใจนี้จะไม่ตามเขาไป จะทวนกระแสตลอด ทวนกระแสเข้าไปจนถึงในหัวใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ไปทำลายอวิชชาที่นั่น แล้ววางธรรมไว้ให้เราก้าวเดินตาม วางธรรมไว้เป็นประโยชน์กับเรานะ

แต่เราเกิดมามันน่าสังเวชไหม? มองไปทางโลกสิ มันน่าสังเวช น่าสังเวชเพราะเขาไม่สนใจนะ เขาสนใจแต่เรื่องทรัพย์สินเงินทอง เข้าใจแต่เรื่องของความเป็นอยู่ทางโลก แต่เขาไม่เข้าใจเรื่องสุขทุกข์นะ เขาก็แสวงหากัน แสวงหานะ เหมือนคนไม่เข้าใจแล้วแสวงหาในทางที่ผิด ใ้ ทางที่ผิดคือเขาแสวงหาเพื่อความสุข เขาอยากหาความสุข เขาแสวงหากัน แต่เขาจะได้ความทุกข์ตลอดไป เพราะเขาแสวงหาด้วยกิเลสใจ เขาแสวงหาด้วยความต้องการทะยานอยากในหัวใจ

สิ่งที่ต้องการความทะยานอยากในหัวใจมันให้ผลเป็นอะไร? มันคายพิษให้กับหัวใจนะ ถึงทำแล้วสมความปรารถนา มันก็ไม่ใช่ความสุขแท้ พอถึงสมความปรารถนาแล้วมันหยุดเป็นไหม? มันหยุดไม่ได้ มันจะหมุนเวียนไปสภาวะแบบนั้น มันพอไม่เป็น ถึงจะมาแสวงหามาเพื่อมัน แต่ถ้าเขามาศึกษา ศึกษาในธรรม ศึกษาใน ในปัจจุบันนี้ว่า ศาสนาพุทธเป็นศาสนาแห่งปัญญา ศึกษาธรรมกันไ้ ศึกษาธรรม นี่ศึกษา ศึกษาขึ้นมาแล้วมันเป็นอะไรล่ะ? ศึกษามาเป็นทฤษฎีมานะไ้ ศึกษาว่าสิ่งนี้เป็นธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จะออกนอกแนวทางธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่ได้เลย นี่มันเป็นความคิดของเรานะว่าสิ่งนี้เป็นธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วปฏิบัติกันไป พยายามรื้อค้นขึ้นมาแล้วปฏิบัติ

ถ้ามันรู้จริง เห็นใหม่ คุณก็ศึกษาขึ้นมา แล้วการดำรงชีวิตละ ถ้ามันเป็นธรรมจริงมันต้องแก้ไขวิชา มันต้องแก้ไขกิเลสตัดทอนความทะยานอยากเสีย ชีวิตมันจะไม่ลุ่มๆ ดอนๆ อย่างนั้น ชีวิตมันจะไม่เป็นสภาวะแบบที่เขาดำรงชีวิตกันอย่างนั้นหรอก

นี่ศึกษาธรรมกัน ศึกษาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ศึกษา ยิ่งศึกษามากขนาดไหนยิ่งทวิภูมิมานะ สำคัญตนว่ารู้ สำคัญตนว่าเข้าใจในศาสนา แล้วไม่เข้าใจสิ่งใดๆ เลย เพราะอะไร เพราะมันเป็นธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มันเป็นทฤษฎีไง มันเป็นเรื่องที่ว่ามันไม่สามารถชำระกิเลสได้ มันเป็นเรื่องที่เป็นสัญญา สัญญาความจำได้หมายรู้ ไปจำธรรมของเขา เหมือนเราเห็นเขา เห็นเขาประสบความสำเร็จกัน เราคิดว่าเราจะเป็น แล้วเราก็ดำเนินชีวิต มันเป็นเรื่องความสำคัญตน มันไม่เป็นความจริงเลย ถ้าศึกษาอย่างนั้น ศึกษาไม่เป็นประโยชน์เลย

แต่ในการประพฤติปฏิบัติละ ถ้าเราประพฤติปฏิบัติละ ถ้าเราประพฤติปฏิบัติไม่สัจจะความจริง ถ้าสัจจะความจริง คุณครูบาอาจารย์ของเราประพฤติปฏิบัติ เป็นผู้ชี้แนวทางเรามา สิ่งที่เราปฏิบัติมามันมีประสบการณ์นะ ประสบการณ์มันจะเห็นภัย คุณก็คนจะชำนาญการขนาดไหนในวิชาชีพของเขา ผู้ที่จักสาน เขาจะหาสิ่งที่เขาจะจักสานของเขา เขาจะหาสิ่งที่เป็นประโยชน์กับเขา แล้วเขาจะมีการจักสานมันขึ้นต้น ท่ามกลาง และที่สุดอย่างไร การจักสานของเขา เขาจะฝึกของเขา นั้นเป็นวิชาชีพของเขา

ในการประพฤติปฏิบัติของเรา ครูบาอาจารย์ที่ผ่านการประพฤติปฏิบัติมา มันจะมีเหตุมีผลในหัวใจนะ แต่เวลาเราประพฤติปฏิบัติกัน ทางโลกเขาก็ว่ากันไป ว่าสิ่งนี้ปฏิบัติธรรม คนที่ไม่สนใจมันก็ไม่สนใจจนน่าสลดสังเวช น่าสลดสังเวชมากๆ ว่าสิ่งนี้มันเป็นประโยชน์ เป็นประโยชน์มาก ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่มีตลอดไปนะ ผู้ที่จะรื้อค้นขึ้นมา มันไม่ใช่ของง่ายๆ หรือ ทางวิชาชีพของเขา คุณก็ทางวิทยาศาสตร์เจริญขนาดไหน ถึงที่สุดแล้วเขาก็ต้องมาศึกษาเรื่องอริยสัจ ศึกษาเรื่องสัจจะความจริงไป

ไม่เชื่อนะว่าทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ทุกข์สังข์ ทุกข์ต่างๆ เขาบอกเป็นทุกข์นิยม

มันไม่ใช่ทุกข์นิยม มันเป็นสัจจะความจริง มันเป็นสังข์นิยม มันเป็นความจริงอย่างนี้ แต่ปฏิเสธกันเอง ปฏิเสธทางวิทยาศาสตร์ ทางโลกเขาก็พยายามหาความสะดวกสบาย แต่ว่าถ้าใครมีเครื่องอำนวยความสะดวกแล้วจะมีความสุขไป คุณก็ตีกรามบ้านช่องขนาดไหน ใหญ่ขนาดไหนนะ ถ้าหัวใจมันเป็นทุกข์นะ จะสูงก็ขึ้นก็แล้วแต่ มันก็ไปทุกข์อยู่บนตีกรามบ้านช่องนั่นนะ แล้ว

อุตส่าห์แสวงหากันมา ใช้ชีวิตทั้งชีวิตแสวงหาสิ่งนี้มาเพื่อว่าจะเป็นความสุข แล้วมันก็ไม่สุขจริง สิ่งที่ว่ามันไม่สุขจริงเพราะอะไร เพราะมันแสวงหาทางโลก

แล้วธรรมละ สิ่งที่ว่าธรรมๆ อาหารของกายอาหารของใจติ มันเป็นเรื่องอาศัย มันเป็นเรื่องที่อาศัย เราเกิดมาเป็นมนุษย์ มันต้องมีปัจจัย ๔ เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าวางปัจจัย ๔ ไว้ว่ามนุษย์ขาดปัจจัย ๔ ไม่ได้ ถ้าขาดปัจจัย ๔ การดำรงชีวิตมันไปไม่ได้ แต่ปัจจัย ๔ เป็นเรื่องอาศัย ไม่ใช่สิ่งจะความจริง ความจริงมันอยู่ที่ไหนล่ะ? ความจริงมันอยู่ที่การเกิดและการตาย ถ้าเกิดการตาย ใครเกิดใครตายล่ะ? จิตมันเกิดมันตาย เห็นไหม ศาสนามันสอนเรื่องนามธรรมมา แต่มันก็ไม่เห็น เห็นไหม ชาวพุทธ คูติ ถ้าจะบุญกุศลกันก็ต้องเป็นวัตถุ สิ่งที่เป็นบุญกุศลนะ แล้วทำบุญกุศลต้องมีชื่อเสียง ต้องประกาศกิตติคุณกิตติศัพท์ ต้องประกาศ...มันกิเลสทั้งนั้น มันเป็นเรื่อง...

เหมือนโลกนี่คือละคร มันเหมือนกับละครนะ มันหลอกกัน มันหลอกนะ หลอกตัวเอง ตัวเองทำบุญจริงหรือ ถ้าตัวไปทำบุญจริงทำไมไปคิดไ้เรื่องลาภสักการะเรื่องอย่างนั้นล่ะ ทั้งๆ ที่สละนะ เราสละทรัพย์สมบัติของเราเพื่อบุญกุศล ถ้าให้มันได้บุญกุศลจริงๆ เราสละเพื่ออะไร? เพื่อลดทิฏฐิมานะ แล้วมันไปประกาศตนนะ ต้องใครสละมาก ใครสละมากยังมีชื่อเสียงมาก ใครสละมากยังมีกิตติศัพท์กิตติคุณ...กิตติศักดิ์มันเกียรติของกิเลส กิเลสมันชี้หัวไม่รู้ตัวนะ นี่คิดดิ้ง คิดดิ และคิดชั่ว

ความชั่วนะ เขาทำชั่วเขาก็สบประมาทในศาสนา “ศาสนานี้ไม่มีจริงหรอก ทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่วไม่มีหรอก มีแต่ผลประโยชน์อย่างเดียว” ก็เพราะผลประโยชน์นั้นมันถึงทำให้เรามีแต่ความทุกข์นี้ไง เพราะคิดไปหาผลประโยชน์ ถ้ามีผลประโยชน์อย่างเดียวมันไม่เชื่อนรกสวรรค์ ไม่เชื่อเรื่องมรรคผลนิพพาน ไม่เชื่อว่ามีเหตุมีผล มันก็โกง มันก็ทำแต่ความพอใจติ อะไรที่มันได้เปรียบเอาเปรียบเขาตลอดไป สิ่งที่เขาเปรียบเขาตลอดไปเพราะนี่คือผลประโยชน์นี้ไง มันคิดแต่เรื่องผลประโยชน์ บุญกรรมไม่มีหรอก

ถ้าคิดในทางกิเลสทางลบมันก็ไม่เชื่อศาสนาเลย ถ้าเชื่อศาสนานี้ขึ้นมา ทำบุญกุศลก็ต้องมีกิตติศัพท์กิตติคุณขึ้นมาอีก นี่แข่งดีกันไง ดีและชั่ว เวลาประพฤติปฏิบัติมันต้องเริ่มต้นตรงนี้ ถ้าเริ่มต้นตรงนี้ ทำความจริงมันก็ต้องมีศีล สมาธิ ปัญญา นี่เวลาปฏิบัติก็ปฏิบัติโดยกรอบ โดยกรอบว่าทำไม่ได้ ต้องฝึด ฝึดฝึดจะความจริง จะต้องทำตามทีศึกษามา

ศึกษามันก็เหมือนนะ เหมือนกับเราไปดูเศรษฐกิจ เศรษฐีมหาเศรษฐีเขาใช้รถกันคันเป็นร้อยๆ ล้านนะ ไร่เรามันไม่มีอะไร เกวียนยังไม่มีจะขี่เลย ชุตงค์ไป ๒ เท่าเดินไป ไปไหนก็ก้าวด้วยเท้าของเรา แล้วเราจะไปเอารถคันละเป็นร้อยๆ ล้านมาจากไหน ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็เหมือนกัน เวลานี้มรรคผลนิพพานมันก็เหมือนกับสิ่งที่สุดเอี่ยม แล้วพื้นฐานมันมาจากไหน ถ้าไม่มีพื้นฐานเลย ไม่มีความสนใจเลย เราจะปูพื้นฐานอย่างไร เราจะซื้อรถร้อยล้านพันล้าน เราก็ต้องหาเงินของเราก่อนสิ เราต้องทำประกอบสัมมาอาชีพะ มีเงินมีทองขึ้นมาเราถึงจะไปซื้อรถซื้อราได้ ที่เศรษฐีมหาเศรษฐีเขาใช้กัน

นี่ก็เหมือนกัน ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านี้มรรคผลนิพพาน ถ้ามรรคผลนิพพาน เวลาศึกษาธรรมขึ้นมามันก็ว่ามรรคผลนิพพาน...มรรคผลนิพพานแล้วเอาอะไรมานิพพานล่ะ เวลานิพพาน ปฏิบัติไป ถ้าพูดถึงกำหนด พุทโธ พุทโธ อยู่ที่นี่ ครูบาอาจารย์ที่มีอรรถธรรม สีดสมาธิ ปัญญา สีดเรากี่รักษานะ คูสิ สีด ๘ สีด ๑๐ สีด ๒๒๗ ภิกษุเราสิด ๒๒๗ สีดในสิด คือข้อวัตรปฏิบัตินี้มันสิดในสิด สิดคือมันเป็นธรรมเป็นวินัย ถ้าคิดนี้มันเป็นอาบัติ

สิ่งที่เป็นอาบัติ เป็นอาบัติเพราะมันก็เกิดกังวล เกิดนิเวศธรรม เราก็ต้องปลงอาบัติกัน เพราะว่าทำไม มันก็ไปเกร็งในสิด สิดมันเป็นข้อวัตร สิดมันเป็นกฎหมาย สิดจริงๆ มันอยู่ที่ใจ ถ้าใจไม่มีเจตนา ใจทำอะไรผิดพลาดไป ถ้ารู้เราก็ปลงอาบัติซะ ถ้ามันไม่เข้าใจ สิ่งนั้นมันสุดวิสัย มันสุดวิสัย เห็นไหม สิดมันเป็นกติกา แต่ตัวสิดจริงๆ มันอยู่ที่ใจ ถ้าตัวสิด ถ้าตัวสิดมันอยู่ที่ใจ สิดเป็นเครื่องทำให้หัวใจไม่ออกไปนอกกลุ่มนอกทาง เห็นไหม สีด สมาธิ ปัญญา “แล้วเวลาปฏิบัติกัน อ้าว! สิดก็ไม่ต้อง ไม่ต้องทำอะไรเลย ใช้ปัญญาไปเลย” แล้วปัญญามาจากไหนล่ะ? ปัญญามาจากกิเลส มันก็โลกียปัญญา แล้วปฏิบัติก็ต้องเดินตามนั้น

เห็นเศรษฐกิจเขาทำ ทำอย่างเศรษฐกิจเขาไม่ได้ ครูบาอาจารย์ของเราว่าจะเป็นครูบาอาจารย์เรา ท่านสมบุกสมบันมาขนาดไหน พื้นฐานมันอยู่ที่ไหน ในการประพฤติปฏิบัติ สีด สมาธิ ปัญญา ข้อวัตรปฏิบัติขึ้นมา ถ้าไม่มีข้อวัตรเลย มันเกิดทิฏฐิ ทิฏฐินะ รู้ไปหมด คำพูดเหมือนกัน กินรับประทาน เสวย นี่ก็เหมือนกัน สมาธิก็คือสมาธิไง สมาธิของผู้รู้จริงมันเป็นสมาธิดี สมาธิของเราเราก็สักแต่ว่าสมาธิ เราคิดว่าเป็นสมาธิ มันก็เป็นสมาธิขึ้นมาได้อย่างไรล่ะ มันไม่เป็นสมาธิหรือกมันไม่เป็นสมาธิเพราะอะไรล่ะ

เพราะการสมยอมไง เราไปสมยอมกับกิเลส เวลาประพฤติปฏิบัติก็สมยอมกับกิเลสเลย แต่เวลาเริ่มต้นขึ้นมา เราจะไม่สมยอมเลย เราจะต้องต่อสู้ เราจะต้องขัดขวาง เราจะต้องมีการ...ชุตงค์

วัตรเป็นเครื่องการขัดเกลากิเลส เราขัดเกลา เราถนอมรักษา เราต้องการของเราดี เศรษฐีเขาขี่รถของเขามันก็เป็นรถของเศรษฐีเขา ของเรายังไม่มีอะไรเลย เราต้องแสวงหาของเรา ไม่ใช่เราเป็นชาวพุทธนี้เรามีสิทธิเลย ชาวพุทธ มีศีล สมาธิ ปัญญา ในหัวใจ ทุกคนคิดอย่างนั้น พอปฏิบัติทางโลกมันคิดอย่างนั้น แล้วไปสมยอมกับกิเลสนะว่าสิ่งนี้เป็นสมาธิ มันสมยอมกิเลสให้กิเลสมันเหยียบย่ำนะ

กิเลสนี้มันร้ายนักนะ คูตี เราเริ่มปฏิบัติเริ่มต้นจากศรัทธาความเชื่อ โลกเขาไม่เชื่อกัน เขาสดสังเวชนะ คนไปวัดนี้เสียเวล่ำเวลา แต่เวลาทุกข์ขึ้นมามันจนตรอก สิ่งที่ถูกกุศลอันละเอียด สิ่งทีละเอียดมันเริ่มปฏิบัติ ปฏิบัติอย่างไร เราก็มาเก็บหอมรอมริบอย่างนี้ เราจะเก็บหอมรอมริบของเรา เราจะสร้างสมฐานใจของเราขึ้นมา

ทุกข์มันทุกข์ที่ไหน? ทุกข์มันทุกข์ที่ใจ แล้วเวลาปฏิบัติกัน ปฏิบัติด้วยการสมยอม การสมยอม การสมยอมกันนะ เขาสมยอมในผลประโยชน์ เขามีผู้ได้ประโยชน์เสียประโยชน์นะ สิ่งที่ได้ประโยชน์ ใครมันได้ประโยชน์ล่ะ? คนที่ได้ประโยชน์ก็กิเลสมันได้ประโยชน์ แล้วคนที่เสียผลประโยชน์ล่ะ? ก็คือเราไง เราเสียโอกาสตลอดไป แล้วสมยอมกันอยู่อย่างนั้น

การสมยอมทางโลกเขามีผู้ได้ประโยชน์ เขามีผู้เสียหาย เขาได้ตัดดวงผลประโยชน์ ไอ้ที่ใครมันตัดดวงล่ะ? เราไม่รู้เนาะว่ามันเป็นการสมยอม เพราะอะไร เพราะศึกษาธรรม ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าปฏิบัติ ศีล สมาธิ ปัญญา เห็นเขามีรถกันก็วาดฝันกันไปว่าสมาธิว่างๆ มันก็ว่างตามสมาธิกันไป แล้วเวลาครูบาอาจารย์ของเรา พระป่าเราประพฤติปฏิบัติ “นั่นอรรถกถมถานุโยค ทำอย่างนั้นทำให้दनลำบากเปล่า”

มันจะลำบากที่ไหน ก็ขัดเกลากิเลส เพราะกิเลส กิเลสมันหนา คูตี อดนอนผ่อนอาหารนี้ทุกข์ใหม่ แล้วการอดนอนผ่อนอาหารมันได้ประโยชน์อะไรขึ้นมา มันอดนอนผ่อนอาหารแล้วมันได้มรรคผลหรือ? การอดนอนผ่อนอาหารไม่ได้มรรคผลเลย การอดนอนผ่อนอาหารมันทำให้หัวทำให้ร่างกายเบา มันเป็นกลอุบายเป็นวิธีการ ถ้าเป็นวิธีการนี้จะเก็บหอมรอมริบไปหาเงินบาท สิบบาท ร้อยบาทขึ้นมาให้เป็นเงินล้านขึ้นมา เพื่อเราจะซื้อรถให้เหมือนกับเศรษฐี เศรษฐีเขาจะใช้กันมันถึงที่สุดแล้วมันต้องเป็นอย่างนั้นหมด ถ้ามีเงินขึ้นมาใครจะทำอะไรก็ได้ ถ้ามีเงินขึ้นมา

ถ้ามีคุณธรรมขึ้นมา ถ้ามีสมาธิจริงขึ้นมา ถ้ามีสมาธิจริงขึ้นมาแล้วสมาธิมันเกิดมาจากไหน ละ สมาธิมันเกิดมาจากฟ้าหรือ สมาธิมันเกิดจากตำรับตำราหรือ สมาธิมันเกิดจากธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าหรือ

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกชื่อสมาธิ สมาธิขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า คือใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า คือ สมาธิ ปัญญา มรรคญาณขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็เป็นขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้ววางธรรมไว้ มันประเสริฐมาก ประเสริฐจนเหนือหัวเหนือเกล้านะ

ถ้าเราเป็นชาวพุทธ เราไม่เกิดมาพบพระพุทธศาสนา ไม่เกิดมาในศาสนา ใครจะรู้ใครจะสอน มันประพฤติปฏิบัติไปมันก็สมยอมกับกิเลสไปทั้งนั้น ปฏิบัติก็ปฏิบัติโดยกิเลส โดยเพราะไม่มีธรรม ไม่รู้จักธรรม แต่ถ้าปฏิบัติธรรมโดยธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่าไว้อย่างหนึ่งนะ สิ่งที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก้าวดำเนินไป นั้นมันบารมีธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

แต่พวกเรามันจีทุกขจีชียาก จีทุกขจีชียากเพราะเราไม่ได้สร้างสมบุญญานุการอะไรมาเลย แล้วจะให้ศึกษาแล้วให้...มันไปลัก ไปล้วง ไปขโมยธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาเป็นของตัวเอง พอธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาเป็นของตัวเองแล้วก็ทำเป็นแค่กิริยา พอเป็นกิริยาขึ้นมา ว่าใจมันจะปล่อยวางอย่างนั้น อย่างนั้น แล้วเข้าไปสมยอมกับกิเลส ไปสมยอมว่าเป็นสมาธิ เป็นสมาธิมันไม่มีกำลัง เป็นสมาธิทำไมมันไม่มีความสุข แล้วเป็นสมาธิ เวลาครูบาอาจารย์ของเราที่ประพฤติปฏิบัติมาเป็นสมาธิขึ้นมา ทำไมมันพูดมาแล้วทำไมมันไม่เหมือนกัน

สิ่งนั้นมันเป็นปัจจัยตั้ง สมาธิก็คือสมาธิ ปัญญาก็คือปัญญา แล้วสมาธิของเรากับสมาธิของครูบาอาจารย์ที่ท่านมีกำลังขึ้นมา ทำไมไม่เหมือนกันเลย ไม่เหมือนกันมันก็ต้องมีของอันใดอันหนึ่งที่ไม่ถูกต้องสิ มันไม่เหมือนกันหรือ เพราะอะไร เพราะมันไม่เป็นสมาธิจริงๆ สมาธิจริงๆ มันมีการกระทำของมันขึ้นไป การกระทำตั้งแต่เรารักษาศีลของเรา เรามีศีลของเราขึ้นมา เรามีเจตนาของเราขึ้นมา เจตนาตั้งขึ้นมา ใ้หนี่ทำอะไรไม่ได้เลยนะ ทำอะไรก็เป็นความอยาก ทำอะไรก็เป็นกิเลสต้นหากความทะยานอยากไปหมดเลย

ค้นหาความทะยานอยากมันก็เป็นค้นหาความทะยานอยาก แต่มันอยากจะทำ อยากจะดี เหตุ เห็นใหม่ ธรรมทั้งหลายมาแต่เหตุ แล้วไม่มีเหตุอะไรเลย กิณีกทำขึ้นมา แล้วก็สมยอมกับกิเลสแล้วก็วาดภาพไป

แล้วเวลาธรรมะ ธรรมะขึ้นมา ว่ามรรคผลนิพพานไม่มี แล้วเวลานรกสวรรค์ขึ้นมาที่ว่าเขียนเสียให้วักแล้ว แล้วเวลามันเขียนกิเลสครอบหุ้มมัน มันไม่ว่าบ้างว่านี่คือการหลอกตัวเอง เวลาหลอกตัวเอง หลอกตัวเองนะไม่ยอมว่า เวลาผู้ประพฤติปฏิบัติขึ้นมาเขาเชื่อมรรคเชื่อผลกัน เขามีอำนาจวาสนา เขาหลงธรรมไป ใจนี้ลงครูบาอาจารย์ ลงสิ่งที่เป็นความจริง ลงสิ่งที่เป็นจริง สิ่งนี้มันมีจริง เราทำไม่ถึงเอง เราทำไม่ถึง เรามันไม่มีโอกาสได้เห็นแบบครูบาอาจารย์ท่าน ครูบาอาจารย์ท่าน ท่านเก็บหอมรอมริบของท่าน สิด สมานิ ปัญญา ท่านเก็บหอมรอมริบของท่าน ท่านทำของท่าน

ทำขึ้นมาใจมันก็อ่อน ใจมันก็ควรแก่การงาน ถ้าเป็นสมาธิขึ้นมา มันมีกำลังแล้วใจมันอ่อน มันควรแก่การงานนะ แม้แต่มันเป็นสมาธิขึ้นมามันก็มีความสุข เวลาทุกข์ ทุกข์แสนทุกข์มาก ใจทุกข์ๆ อยู่ที่นี่มันทุกข์มากเลย แล้วทุกข์จะทำอย่างไรละ แล้วเวลาไปเคลิบเคลิ้มกัน ไปสมยอมกับมันนะ

นี่มันเป็นธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านะ เราท่องกันปากเปียกปากแฉะ แล้วเวลาภาวนากันก็ภาวนากันไปเป็นกิริยา มันไม่คิดออกไปข้างนอกทาง “โอ้! นี่เป็นสมาธิแล้ว” นี่มันไปสมยอมกับมันนะ เราเสียผลประโยชน์มาก เสียผลประโยชน์เพราะตัวเองไม่ได้ประโยชน์อะไรเลย ถ้าตัวเองไม่ได้ประโยชน์อะไรเลย ตัวเองก็คาอยู่อย่างนั้น นี่มันคาอยู่อย่างนั้น มันจะเข้าสมาธิก็ไม่เข้า จะบอกว่ามันเป็นความคิดของโลกมันก็ไม่ใช่ เพราะมันไปตรีกในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

ตรีกในธรรมนะ วิตก วิจาร ปีติ สุข เป็นเอกัคคตารมย์ นี่ก็เป็นสมาธิ นี่ก็วิตกแล้ว ปีติที่ตั้งแล้ว ปีติก็เกิดแล้ว มันสร้างภาพหมดเลย พอมันสมยอมเข้ามันก็เป็นสภาวะแบบนั้น แล้วมันเป็นสมาธิใหม่ ถ้าเป็นสมาธินะ พุทโธก็แล้วแต่ เรากำหนดพุทโธ พุทโธ คำบริกรรม มันมีคำบริกรรม ขึ้นมานะมันหน้าที่การงานของใจ ในเมื่อใจมันทำงาน ใจมันมีคำบริกรรม มันมีสติสัมปชัญญะ ควบคุมใจไป แล้วสิ่งที่ควบคุมใจไป โดยสัจจะความจริงมันเป็นสภาวะแบบนั้น คุณติ น้ำหยดลงหิน ทุกวันหินมันยังกร่อน หยดน้ำนี้มันสามารถทำให้หินเป็นบ่อเป็นหลุมได้เลย มันหยดของมันไปอย่างนั้น มันกัดเซาะไป หินมันยังเป็นหลุมเป็นบ่อได้

แล้วเวลาพุทธโฆไป พุทธโฆมันเป็นการสร้างกำลังขึ้นมา ทำไมมันจะตั้งตัวขึ้นมาไม่ได้ มันตั้งตัวขึ้นมาไม่ได้ ถ้าตั้งตัวขึ้นมาไม่ได้ มันมีอาการอย่างไรเกิดขึ้นไป มันจะวูบวาบขนาดไหน นี่ไง มันจะวูบ มันจะวาบ มันจะตกที่สูง มันจะเป็นอะไรก็แล้วแต่ นี่มันเป็นความจริงอย่างนี้ ความจริงก็ต้องไปสัมผัสความจริงสิ ถ้าความจริงมันเกิดขึ้นมามีความสัมผัสใหม่ ปิติ สุข เอกัคคตารมย์ มันเป็นอย่างนี้ อะไรมันเป็นปิติ อะไรมันเป็นความสุข อะไรมันเป็นเอกัคคตารมย์

ไอ้ที่มันไปสมยอมกันแล้วว่าสิ่งนี้อารมณ์อย่างนี้มันเป็นสมาธิ แล้วยังมากล่าวตู่ณะ กล่าวตู่่ว่า “ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติพระปาเป็นอรรถกถาญาณุโยค ทำคนให้ลำบากเปล่า” มันทำให้กิเลสลำบากต่างหากละ มันพยายามจะข่มกิเลสไว้ ข่มกิเลสไว้เพื่อทำความสงบ “ว่า พุทธโฆ พุทธโฆ แล้วไม่มีปัญญา” ไม่มีปัญญาเดี๋ยวมันจะมี ถ้ามันจะมีปัญญาขึ้นมามันก็ต้องมีปัญญาขึ้นมาด้วยความเป็นจริง มันไม่ใช่มีปัญญาขึ้นมาด้วยการไปสมยอมกับกิเลส ให้กิเลสว่านี่เป็นปัญญา แล้วมันเป็นปัญญาจริงไหมละ? มันเป็นปัญญาการสมยอม

ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพราะเราเป็นชาวพุทธ คนที่เขาไม่ประพฤติปฏิบัติ เขาไม่สนใจ เขาจะไม่สนใจเลย เขาจะอยู่ประจำของเขา ไอ้ที่เราเกิดมา แล้วเรามีศรัทธา แล้วเรามีความเชื่อ เราสนใจในศาสนา สนใจศาสนา ประพฤติปฏิบัติขึ้นมา เราจะปฏิบัติก็ปฏิบัติ โดยสมยอมกับกิเลสอีก เห็นไหม เราไปสมยอม เราเสียหายก็ขึ้นนะ ชั้นหนึ่งเราปฏิบัติขึ้นมาเพราะเรามีศรัทธาแล้วนะ แล้วพอสมยอมขึ้นไปมันก็ไปคาอยู่อย่างนั้น นี่เขาเรียกติด ติดในความเห็นของตัวเอง ตัวเองไปติดกับกิเลสให้กิเลสมันมาครอบงำ มันครอบงำนะ ครอบงำเพราะอะไร ครอบงำเพราะเราไม่รู้ทันมัน มันฉลาดมากขนาดนั้นนะ กิเลสของเราแน่ละ

กิเลสของเรา ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าชำระมันมาตลอด ท่านถึงได้มีคุณธรรม ท่านถึงได้เป็นเศรษฐีมหาเศรษฐีธรรม ท่านจะมีเครื่องยนต์กลไกการใช้ของท่าน ก็ท่านแสวงหาของท่านมา ไอ้เรามันไม่มี แล้วไปนึกภาพเอาว่าเรามี เราก็เป็นชาวพุทธเหมือนกัน ศักดิ์ศรีของพระก็เหมือนกัน บวชมา ๒๒๗ เหมือนกัน ศีลเท่ากัน อะไรก็เท่ากัน พอเท่ากันขึ้นมาแล้วมันจริงไหมละ? มันเป็นสมมุตินะ เราบวชขึ้นมาจริงโดยสมมุติ เราเป็นพระ เป็นพระโดยสมมุติ สมมุติขึ้นมาเพราะมันเกิดจากวินัย เกิดจากธรรมวินัย เป็นสมมุติ

แล้วถ้ามันเป็นสงฆ์จริงๆ มันเป็นสงฆ์ขึ้นมาจากหัวใจ แล้วเป็นสงฆ์จริงๆ ขึ้นมากับเรา มันก็เหมือนเด็กมันเล่นรถพลาสติก แล้วเศรษฐีเขามีรถจริงๆ ของเขา แล้วเขาบอกรถเหมือนกัน...ใช่เหมือนกัน ชื่อว่ารถเหมือนกัน แต่คันหนึ่งเป็นรถพลาสติก แต่คันที่รถมันวิ่งได้มันมีเครื่องยนต์

กลไก มันวิ่งได้ มันเหยียบได้เต็มของมัน มันเป็นพาหนะที่เขาใช้ประโยชน์ขึ้นมา นี้อาจเหมือนกัน นี้ก็เหมือนกัน พระเหมือนกัน เท่ากัน ทุกอย่างเท่ากัน มันก็จี๋หัวเอา กิเลสมันก็จี๋หัวนะ มันจะอ้างอิงของมันไป แล้วเวลาศึกษาขึ้นมา ศึกษาสภาวะแบบนั้น แล้วเราทำขึ้นมา เห็นไหม “ทำตามประสาภิเลส ต้องใช้ปัญญาไปเลย พวกนี้พวกที่ประพฤติปฏิบัติพระป่า กำหนดพุทโธเป็นคนที่ไม่มปัญญา”

ไม่มีปัญญาเอาตัวรอดได้นะ ไอ้คนที่มปัญญา ปัญญามาก ปัญญาภิเลส ปัญญาเหยียบย่ำตัวเอง แล้วก็ไปสมยอมกับกิเลสด้วย แล้วจนจิตขึ้นมาก็ไม่มี สมาริก็ไม่เคยเห็น แล้วปัญญาจะเกิดขึ้นมา ไม่เคยเกิดปัญญาเลย ตรีกขึ้นมาขนาดไหนก็ไม่เกิดปัญญาเลย

แต่พวกเราประพฤติปฏิบัติกัน ถ้าจิตมันสงบเข้ามานะ จิตมันสงบเข้ามามันเห็นคุณ เห็นคุณของศีล เห็นคุณของการประพฤติปฏิบัติ เพราะมันเกิดจากการกระทำของเรา ถ้าเราไม่มีการปฏิบัติอย่างนี้ จิตมันจะสงบเข้ามาอย่างนี้ได้อย่างไร พอนึกพุทโธ พุทโธ ถ้าจิตมันลง มันลงขนาดไหน ถ้าจิตมันไม่ลง นี่ใช้ปัญญาอบรมสมาริ ปัญญาอบรมสมารินะ

ถ้าเป็นปัญญาอบรมสมาริ มันใช้ปัญญาใคร่ครวญ ใคร่ครวญไอ้ความทุกข์ความยาก ตรีกในธรรม เวลาตรีกในธรรม ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอนอะไร? สอนถึงชีวิต สอนถึงให้มีสติ สอนถึงเพื่อทำให้ไม่ประมาทในชีวิต สอนถึงคุณค่า ถ้าเห็นคุณค่านี้ใช้ปัญญาตรีกเข้าไป ปัญญาอย่างนี้มันเข้าไปกล่อมใจ ถ้ากล่อมใจขึ้นมา มันกล่อมให้เห็นโทษ เห็นโทษของการคิดที่ฟุ้งซ่าน เห็นโทษภัย พอคิดแล้วจะทำให้หัวใจเจ็บช้ำน้ำใจ

แต่ถ้ามันตรีกในธรรม ตรีกในธรรมนี้มันสลัดสังเวช ขณะที่เรตรีกในธรรมนะ ปัญญาอบรมสมาริ บางทีตรีกจนเศร้าสร้อยนะ คุณ เวลาเราคิดถึงมรณานุสติ คิดถึงความตาย คิดถึงความตายจนมันเป็นความสังเวช ถ้าเป็นความสังเวชได้ ถ้าเป็นความสลัดเป็นความหดหู่ ถ้าเป็นความหดหู่ละ สิ่งนั้นมันไม่เป็นประโยชน์กับเรา เราใช้แง่ธรรมแง่อื่นมาเป็นประเด็นขึ้นมาให้ใจมันได้ใคร่ครวญ

ปัญญาอบรมสมาริบ่อยครั้งเข้าๆ มันต้องสงบได้ มันทำได้ ถ้ามันทำได้ขึ้นมามันเป็นปัญญาของเรา ถ้าปัญญาขึ้นมามันแยกแยะไปเรื่อย นี่มันเห็นนะ มันต้องเป็นกับเราสิ ไม่ใช่เราเหมือนเด็กๆ มีรถพลาสติกคันหนึ่ง แล้วเราก้เอานี้ไปอ้างอิงกับเขา ถ้ามันเป็นวัตถุขึ้นมาเหมือนรถ

พลาสติกกับรถที่มันวิ่งได้บนถนนนี่นะ เราอายุเขานะ เราจะน่าอายเลย เราจะหน้าแตกเลย ไปคุยกับใครมันหน้าแตก เอรารถคันหนึ่งแล้วก็เที่ยวไปอวดเขา

นี่ก็เหมือนกัน ถ้าจิตมันไม่ลง จิตมันไม่เป็นสมาธิ พุทธธรรมะไปมันเป็นธรรมะพลาสติก มันเป็นรถพลาสติก แล้วมันน่าอาย แล้วถ้าเกิดธรรมะขึ้นมา ก็ไปสมยอมกับมันอีกกว่านี่รถเหมือนกัน เวลาคุยกัน รถเหมือนกัน รถพลาสติกมันคันหนึ่งบาทสองบาทมันก็ซื้อได้ เด็กเขาเล่นกันเป็น หอบๆ แล้วเราคุยธรรมะกันอย่างนั้นหรือ ธรรมะของเราเป็นอย่างนั้นหรือ สมาธิเราเป็นอย่างนั้นหรือ เราเป็นชาวพุทธหรือ พระพุทธเจ้าสอนอย่างนี้หรือ ถ้าพระพุทธเจ้าสอนอย่างนี้แล้วมันแก้กิเลสได้อย่างไร

กิเลสมันร้ายนัก กิเลสมันอยู่ในหัวใจของเรา กว่าเราจะฟาดฟันกันด้วยภาวนามยปัญญา กิเลสกว่ามันจะสงบตัวลงให้เป็นสมาธิขึ้นมา ทุ่มเทกันขนาดไหน ทุ่มเทขึ้นมามันจะเป็นผลความจริง แล้วเราก็อัปภูติกัน เราก็ออวดเขาตลอดไป

กิเลสมันร้ายจริงๆ เราไปสมยอมกับมัน พอสมยอมแล้วเสียโอกาสมาก คุณติ เราสมบุกสมบันมากกันขนาดนี้ละ คุณะ นับวันมาติ พระเราบวชมาจะออกพรรษาอยู่แล้ว สิ่งทีออกพรรษานี้เราทำอะไรบ้าง ถ้าทำอะไรขึ้นมา ทำขึ้นมามันต้องมีเหตุมีผล มีเหตุผลให้มันเตือนหัวใจ หัวใจนี้ประพฤติปฏิบัติมา

เรื่องของสังคม สังคมมันกระทบกระเทือนกันมันเรื่องของสังคมอยู่แล้ว แต่สังคมที่กระทบกระเทือนมันเป็นเรื่องของชีวิต เพราะชีวิตเกิดมาแล้วมันต้องตาย คนเกิดมาแล้วต้องตาย ในสังคมมันต้องมีการกระทบกระเทือนกัน สิ่งนี้มันมีอยู่แล้ว เอาอันนั้นมันเอามาเป็นประเด็นไม่ได้ ประเด็นของเราคือการเกิดและการตาย คือเรื่องหัวใจของเรา เรื่องการที่จิตมันมีกำลังขึ้นมา จิตมันมีความศรัทธาขึ้นมา เราต้องหมั่นรีบกระทำของเรา ถ้าจิตมันรีบกระทำขึ้นมา ขณะที่มันอ่อนควรแก่การงาน เราต้องรีบทำงาน ถ้าเกิดถ้ามันแข็งกระด้างขึ้นมาละ แข็งกระด้างขึ้นมามันก็ทำให้ท้อแท้ จิตมันท้อแท้มันอ่อนแอเนอะ ถ้ามันท้อแท้อ่อนแอ เราจะสมบุกสมบันไปได้อย่างไร มันก็ทำสักแต่ว่า ถ้าทำสักแต่ว่า นี่ไม่มีสติ สิ่งที่ทำสักแต่ว่า ผลมันเป็นสักแต่ว่า คือมันไม่เป็นผล

นี่ไง มันก็เข้าไปสมยอมกับมันอีกแล้ว สมยอมกับกิเลสทั้งหมดเลย เกิดมาก็ได้บวชมาแล้ว ได้ต่อสู้กับกิเลสแล้วก็เดินกลับจ้อกๆ ไปอย่างนั้น สติก็ไม่มี อะไรก็ไม่มี กิเลสมันชี้หัวในทางจงกรมนะ กิเลสชี้หัวในการนั่งสมาธิภาวนา ถ้ามันชี้หัวมาอย่างนั้นเราก็ต้องต่อสู้นะ เราต่อสู้ ต่อสู้

กับใคร นี่ไง ต่อสู้กับใคร? ก็ต่อสู้กับความเคยใจ กิเลสที่มันหดหู่ ถ้ามันพลิกขึ้นมา มันพลิกขึ้นมา ด้วยปัญญาขึ้นมา

การกระทำต่างๆ ในโลกนี้ คุณอาหารกินทุกวันมันก็ต้องกินอยู่เรื่อยไป เพราะอะไร เพราะเข้ามาในกระเพาะเพื่อจะให้ร่างกายได้สารอาหารไปเป็นประโยชน์ พลังงานต่างๆ มันก็เป็นสภาวะแบบนั้น จิตมันก็เหมือนกัน ในการลองผิดแล้วถูกเพื่ออะไร? เพื่อให้มันอยู่ตัว ถ้าจิตมันมีเหตุมีผลของมันขึ้นมา มันพยายามตั้งสติขึ้นมา มันฝึกฝนบ่อยครั้งๆ เข้า การฝึกฝนบ่อยครั้งๆ เข้า มันก็ฝึกฝนในอะไร? ก็ฝึกฝนใน สติ สมาธิ ปัญญา...สติ สมาธิ ข้อวัตรปฏิบัติ เราฝึกฝน นี่มันมีคุณค่าอย่างนี้

เขาบอกว่า “นุ่นก็ติด นี่ก็เป็นอัตตคติมถานุโยค ทำอะไรไม่ได้เลย” ทำอะไรไม่ได้เลย มันก็เป็นธรรมดาๆ ธรรมดาความเห็นกันอย่างนั้นไง นี่มันควรแก่การงานนะ อย่างนี้น่าเคารพนับถือ สิ่งที้ออกมาจากอาการของพระปฏิบัติมันกระโดดกระดาก มันกระโดดกระดาก มันทำรุนแรงเกินไป มันทำสิ่งที่เขาไม่เจริญศรัทธา

มันไม่เจริญศรัทธา มันศรัทธาใครล่ะ? ศรัทธากิเลส ถ้ามันเจริญศรัทธากิเลส ให้กิเลสมันครอบงำนะไม่ต้องมาเจริญ ให้เขาไปเจริญกันเอง ให้เขาไปเจริญกัน เขาจะนุ่งนวลขนาดไหนนั่น มันเรื่องของเขา แต่ถ้าเราจะชำระกิเลส แล้วเราเข้าไปสัมผัส เขากินกันแต่ไอ้สิ่งที่...เขากินอาหารกัน น้ำท่าเขากิน กินแต่สิ่งที่โลกเขามีกันอยู่แล้ว เราไม่กินอย่างนั้น เห็นไหม สัตว์อาชาไนยต้องกินอาหารที่มันเป็นประโยชน์กับเรา ถ้าเราจะเอาอะไรไปสัมผัสความจริง สัมผัสธรรมะกับความจริง มันเกิดมาจากไหนล่ะ? เกิดมาจากการต่อสู้ เกิดมาจากการกระทำของเรา

ถ้าเกิดจากการกระทำของเราขึ้นมา นี่ให้มันเป็นความจริง ถ้ามันจะเป็นความจริงนะ มันรวมมันก็ต้องรวมลง จิตเป็นสมาธิก็เป็นสมาธิ จะเป็นสมาธิโดยกำหนดคำบริกรรม ถ้าจิตมันสงบเข้ามา อาการที่เกิดต่างๆ ขึ้นมามันเกิดมา ถ้าเกิดแล้วเกิดความลังเลสงสัย เกิดนิวัตรธรรม มันลงสมาธิได้ไหม นี่เกิดเพราะอะไร? ก็เพราะผิติด แต่ถ้าเราผิติด เราปลงอาบัติ เราต่อสู้ละ เราต่อสู้เราทำของเราขึ้นมา มันทำขึ้นมามันก็เข้า แล้วถ้ามันจิตมันขึ้นมา เห็นไหม คุณ เวลาอดนอนผ่อนอาหารที่ว่ามันไม่มีประโยชน์ อดนอนผ่อนอาหารมันเป็นการอดนอนผ่อนอาหารมันทำให้ทุกข์แต่การทุกข์อันนี้มันทำให้กิเลสมันอ่อนตัวลง มันเป็นการขัดเกลา มันเป็นการเปิดทาง มันเป็นการต่อสู้

ถ้ามันเป็นการต่อสู้ ต่อสู้กับใคร? ก็ต่อสู้กับทฤษฎีมานะของเรา ต่อสู้กับสิ่งที่มันหลงผิด ถ้ามันหลงผิดขึ้นมา มันเป็นความหลงผิดเพราะอะไร เพราะเราจริง ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอยู่ในตำรา แต่ธรรมะของเรา สมาธิคือสมาธิ ศีล สมาธิ ปัญญา มันเป็นอย่างไร ถ้าเราต่อสู้ เรามีความเข้มแข็งขึ้นมา

นี่เหตุมันพอ เหตุมันมา ธรรมทั้งหลายมาแต่เหตุ ถ้าเหตุมันพอ มันต้องเป็นไป สิ่งที่เป็นไป เป็นไปแล้วเป็นสัมมาด้วย ถ้ามันเป็นไปโดยมิจนามันก็ล้มลุกคลุกคลานอยู่อย่างนั้น สิ่งของมันเข้าไป สมยอมนะมันก็โค่นกิเลสเหยียบหัว สิ่งที่เป็นมิจนามันก็พาให้หลงผิดไปอีก ตกไปทางข้างซ้าย ถ้าสิ่งที่อึดติดลมนาน โยค กามสุขัลลิกานุโยค แล้วมันมาปฏิบัติทางสายกลาง กลางตรงไหน

กลางที่มันถ่มถ่มลงนะมันเป็นสมาธิขึ้นมา มันเป็นสมาธิขึ้นมาก่อน แล้วบอกว่า สมาธิไม่จำเป็นใช้ปัญญาไปเลย แล้วถ้าสมาธิไม่จำเป็นแล้วใช้ปัญญาไปเลย มันก็ไปสมยอมกัน สมยอมกันอยู่อย่างนั้น แล้วใจก็ไม่มีการล้าง แล้วเวลาครูบาอาจารย์ของเราปฏิบัติมีกำลัง นี่ไง พุทธถึงสมาธิกับสมาธิคนละอันกัน สมาธิของเขา สมาธิคือการสมยอมกัน สมยอมกัน มีผู้เสียประโยชน์ มีผู้ได้ประโยชน์ เสียประโยชน์ ธรรมะของเราที่เราศรัทธา เราศรัทธา เราพยายามเจริญขึ้นมา เราต่อสู้ขึ้นมา เพราะอะไร เพราะเรามีศรัทธาเรามีความเชื่อนะ เราถึงมาบวชเป็นพระเป็นเณรกัน เราถึงออกมาประพฤติปฏิบัติกัน นี่เรามีศรัทธาขนาดนี้แล้วไปสมยอมนี้มันเสียขนาดไหน เพราะเราตั้งรากตั้งฐานมา แล้วรากฐานนี้ก็โค่นทำลายหมดเลย แต่ถ้ามันเป็นความจริงขึ้นมา เราต่อสู้ขึ้นมา

มันมีกิเลส แก่นของกิเลส เราก็ทดสอบ ถ้าเราทดสอบ มีครูบาอาจารย์คอยชี้แนะ ถ้าเราทำความจริงขึ้นมามันลงนะ ถ้าสงบขึ้นมามันไม่ใช่การสมยอม จิตมันลง สมาธิมันเป็นสมาธิ สมาธิคืออะไร? สมาธิคือจิตสงบบ่อยครั้งเข้าๆ จิตมันสงบเข้ามา ขณิกสมาธิ อุปจารสมาธิ อัปปนาสมาธิ สมาธิมีความชำนาญขึ้นมาจนทำสมาธิได้แก่กล้า แก่กล้าคือจิตเอกัคคตารมย์ จิตตั้งมั่น

ถ้าจิตตั้งมั่น นี่สมาธิ ติดสมาธิอีก ว่าสมาธิเป็นนิพพานไปเลย เพราะอะไร เพราะมันทำแสนทุกข์แสนยาก กว่าจะทำสมาธิได้แต่ละทีมันแสนทุกข์แสนยาก แล้วมันได้แล้ว “นี่คือนิพพาน” เพราะอะไร เพราะมันผ่านขั้นตอน เห็นไหม บอกว่า “สมาธิไม่เป็นปัญญา ถ้าพุทธโฆ พุทธโฆ พวกนี้พวกทำสมาธิ แล้วติดอยู่ในสมาธิ”

แล้วเวลาเขาไปทำขึ้นมา แม้แต่ของเขาไปสมยอมกับสมาธิก็ไม่ใช่สมาธิ แล้วพอเจอสมาธิก็ไม่รู้จักสมาธิ แล้วพอเจอสมาธิก็ว่าเป็นนิพพานขึ้นมาอีก มันไม่ใช่หรอก เพราะอะไร เพราะศีล

สมาธิ ปัญญา ถ้ามีสมาธิอย่างนี้ขึ้นมา ถ้าปัญญามันเกิดขึ้น ถ้าเกิดขึ้นนะ มันเป็นการฝึกปัญญา ขึ้นของปัญญานะ ถ้าจิตมันสงบแล้วขึ้นไปหากาย เวทนา จิต ธรรม หากาย หากายเพราะอะไร เพราะคนมันติดอยู่ที่กายนี้ ไม่พ้นไปจากกาย ไม่พ้นไปจากกายนะ เกิดที่เวทนา เกิดที่จิตของเรา ถ้ามันติดขึ้นมา ถ้าจิตมันสงบเข้าไป มันย้อนไป มันเป็นธรรมนะ แต่ถ้าจิตมันไม่สงบขึ้นมา มันเป็นกิเลสนะ มันเป็นการคาดการหมาย เป็นการสร้างภาพ

เห็นใหม่ ถ้าเป็นขึ้นของปัญญา ขึ้นของปัญญาเวลาไปสมยอมมัน มันยิ่งกว่านี้อีกนะ เพราะอะไร เพราะมันสร้างขึ้นไป ถ้าคนวิกลจริต เห็นใหม่ นี่สร้างภาพขึ้นมาเป็นสมาธิ แล้วสมาธิขึ้นมาไปเห็นอะไรต่างๆ มันเห็นแล้วมันสะท้อนใจ ถ้าเห็นแล้วสะท้อนใจ สิ่ง que เห็นแล้วสะท้อนใจนี้ ปัญญามันเกิดใหม่ แต่ถ้ามันไม่เป็นสมาธิ พอสมาธิมันอ่อนลง แล้วมันไปเห็นภาพสร้างภาพมันไปตามจินตนาการเลย เห็นใหม่ นี่ถึงกับเสียได้นะ ถึงกับเสียเพราะตัวทำตัวเองให้เสียหายไป ถ้าทำเสียหายไปนี่มันขาดสมาธิแล้ว เพราะถ้ามีสมาธิมันจะเสียหายอย่างนั้นไม่ได้ เพราะสมาธิมันถึงจะเห็นสิ่งที่มันสะท้อนใจ เห็นสิ่งที่สะท้อนใจนะ มันไปเห็นอะไรละ? เห็นสิ่งที่กิเลสมันพาใช้ไง

กิเลสมันเป็นนามธรรม กิเลสมันอยู่ในหัวใจของเรา แล้วมันออกหาเหยื่อ หาเหยื่อในอะไร? หาเหยื่อในความหลงผิดนั่นนะ ในความ โกรธ ความหลง มันหลงในอะไร? ก็มันหลงในรูป รส กลิ่น เสียง มันหลงเพศตรงข้าม มันหลงรูปต่างๆ ทั้งๆ ที่กายก็กายเหมือนกัน ธาตุ ๔ ชั้น ๕ เหมือนกัน ไม่ต่างกันหรอก มันต่างกันตรงไหน

มันต่างกันโดยสมมุตินี้ไง พอเกิดขึ้นมาแล้ว เห็นใหม่ คูสิ จิตไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่เรา ไม่ใช่เขา เวลาจิตมันสงบขึ้นมา มันว่าง มันเป็นหนึ่งในเดียว สมาธิมีหญิงมีชายไหม เวลาถึงนิพพานนี้มีหญิงมีชายไหม? มันไม่มีหรอก แต่ขณะที่มันเป็นนี่มันเป็นโดยสมมุติ แล้วสมมุติอย่างนี้แล้วเราไปติดมัน พอไปติดมันอย่างนั้นมันก็ย้อนกลับ ย้อนกลับถ้ามันมีสมาธิ สมาธิมันก็แยกได้ แยกได้ แยกขึ้นมามันก็เป็นปัญญา

ปัญญานี้ปัญญาเกิดมาจากไหนละ ปัญญานี้มันเป็นปัญญาเกิดจากธรรมไง จากธรรมที่เราสร้างสมนี้ เราจะสร้างสมของเราขึ้นมาละ ถ้าเราไม่สร้างสมขึ้นมา เวลาปัญญามันเกิด ปัญญาในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แต่มีสมาธิเหมือนกัน เพราะจิตมันเริ่มก้าวเดินของปัญญา มันก็ไปสมยอมกับมัน ไปสมยอมกับกิเลสนะ ให้กิเลสมันสร้างภาพว่าสิ่งนี้เป็นธรรมๆ

สิ่งนี้เป็นธรรมนะ มันจินตมยปัญญา การใคร่ครวญโดยหลักมันมีสมาธิ มันใคร่ครวญ มันจินตมยปัญญา จินตนาการด้วยความจริง จินตนาการธรรม จินตนาการธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วใครเป็นคนจินตนาการ? ก็ใจของเรา เพราะใจของเรามีหลักมีฐาน แล้วตั้งที่ว่าเป็นปัญญา ปัญญาที่ขณะที่ว่าไม่เชื่อในธรรม ศีล สมาธิ ปัญญานะ ไม่เชื่อในการทำสมาธิ ไม่เชื่อในความสงบของใจ ไม่เชื่อในต้นทุน เห็นไหม มันก็ใช้ปัญญาไปเลย ปัญญาที่ว่าคนที่กำหนดสมาธิ กำหนดพุทโธ พุทโธ มันจะไม่มีปัญญา แล้วก็ใช้ปัญญากันไป ปัญญาอย่างนั้นมันเป็นปัญญาการอ้างธรรม อ้างธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้วสมยอม

ปัญญาอย่างนั้นถ้ามันเป็นความจริง มันเป็นความจริงในการประพฤติกปฏิบัติ อย่างครูบาอาจารย์เรา มันเป็นปัญญาอบรมสมาธิ ถ้าเป็นความจริง มันเป็นการตริกในธรรมแล้วมันเข้าใจในธรรม จิตมันก็สงบมาๆ ถ้าเป็นความจริงมันเป็นปัญญาอบรมสมาธิ ถ้ามันไม่เป็นความจริง มันว่าสิ่งนั้นเป็นมรรค เป็นการชำระกิเลส แล้วมันชำระกิเลสได้ไหม แล้วมันชำระกิเลสได้จริงหรือ? มันไม่เป็นการชำระกิเลสได้จริง แต่มันเป็นการสมยอม มันเป็นการสมยอมของใจเรา เป็นการสมยอมสมยอมเพราะเราไม่รู้เท่า พอเราไม่รู้เท่าเราก็ทำของเราไป ทำว่าสิ่งนี้เป็นธรรมไป

มันเป็นธรรมสมยอม ธรรมะสมยอม ธรรมะโดยกิเลส แต่เพราะมันมีหลักมีเกณฑ์ที่ว่าเราเกิดเป็นชาวพุทธ มันเกิดมาพบพระพุทธศาสนา มันมีธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มรรคผลนิพพานนะ โสคาบันเป็นอย่างนี้ สกิทาคามีเป็นอย่างนี้ อนาคามีเป็นอย่างนี้ แล้วก็สร้างภาพกัน แล้วมันไม่เป็นความจริง ไม่เป็นความจริงตรงไหน? ตรงที่มันไม่ได้ทำอะไรเลย มันไปสวมเอาว่ามรรคผลไม่มี สิ่งที่ไม่มี ธรรมะคือไม่มี โลกเขาทำสิ่งที่มี เราทำสิ่งที่ไม่มี

ทำสิ่งที่ไม่มี แล้วทำอย่างไรถึงจะไม่มีละ เอาอะไรไปปลบล้างความไม่มี ถ้าสิ่งที่ว่าไม่มีเลย สัตถุชัยมันก็สอนแล้ว “ไม่ใช่ ไม่ใช่ ไม่ใช่” แล้วสัตถุชัยมันสอนแล้ว พระสารีบุตร พระโมคคัลลานะไปเรียนกับสัตถุชัยมาก็ไม่ยอมรับ เห็นไหม

มันมีสิ มันมีวิธีการ มันมีการกระทำ ถ้ามีการกระทำ จากจินตมยปัญญา ถ้าปัญญามันใคร่ครวญไป ใคร่ครวญไป ใคร่ครวญในอะไร ถ้าจิตไม่สงบ มันจะไม่เห็นกาย เวทนา จิต ธรรม โดยสังขาร ถ้าไม่เห็นกาย เวทนา จิต ธรรม การเห็นของเขานะเห็นภูติผีปีศาจ ภูติผีปีศาจมันเป็นจิตวิญญาณนะ การเห็นผี เวลาจิตมันสงบเข้าไปเห็นเทวดา อินทร์ พรหม เห็นเทวดา อินทร์ พรหม มันก็เห็น เห็นโดยอำนาจวาสนา เห็นโดยฤทธิ์ คุณจิตสงบเข้ามาเขามาอนุโมทนากับเรา อนุโมทนา

กับเรา เขาก็ได้บุญกุศลของเขา แล้วจิตเราสงบเข้ามาแล้วมันเห็นอะไร เห็นสิ่งนั้นมันแก้ไขอะไรได้
ล่ะ เพราะอะไร เพราะเราไม่ได้ติดตรงนั้น เราติดที่กายของเรา

แต่ถ้าเราเห็นกายของเรา เห็นกายของเรามันเป็นสังขาร เป็นสังขารมนะ เป็นธรรมที่เรา
เกิดขึ้น เป็นมรรคญาณ มรรคนี้นั้นเกิดขึ้นมาเพราะอะไร เพราะใจมันเห็น พอใจมันเห็น ถ้ามันจะ
แยกแยะออกไป นี่มันเป็นมรรค ถ้ามันเป็นมรรค การเห็นมรรค การกระทำถ้าจิตไม่สงบมันเป็น
มรรคได้อย่างไร ถ้าไม่จิตมันสงบ มันเห็น เห็นไหม คุณิ ทางโลกเขาเห็นกัน คุณิ เขามองฝ่ายตรง
ข้ามกัน ยิ่งเห็นยิ่งมีความพอใจ ยิ่งเห็นยิ่งมีความตรึงใจนะ

แต่ถ้าเราสงบเข้ามา ถ้าเราเห็นกายขึ้นมา เห็นกายของเรามันเป็นอริยสังข มันเป็นอริยสังขใน
สติปัญญา ๔ เราเห็นกายขึ้นมา ถ้าเราเห็นกายขึ้นมา เราแยกแยะของเราขึ้นมา จิตมันแยกแยะ
ของมัน มันไม่ใช่เห็นจิตวิญญาณ การเห็นจิตวิญญาณมันเห็นจากวิญญู เพราะจิตวิญญาณอยู่ใน
วิญญู อยู่ในโลก เห็นไหม วิญญู กามภพ รูปภพ อรูปภพ สิ่งที่เราเห็นมันก็เห็นในวิญญู แต่สัง
ขารมันไม่เห็นในวิญญู สังขารมันเห็นที่จริง เพราะอะไร เพราะจิตมันเกิดมันตาย มันเกิดใน
วิญญู แล้วภพชาติขึ้นมา เราอยู่สถานะไหน มันก็เวียนตายเวียนเกิดไปตามในวิญญูนั้น

แต่จิตมันเป็นคนไปเกิด จิตดวงนี้มันถึงเกิดทุกๆ ภพ ทุกๆ ชาติไป มันเกิดมาทุกๆ สถานะ
เพราะจิตนี้ไม่มีต้น ไม่มีปลาย ถ้ามันมีเฉพาะเดี๋ยวนี้ แล้วมันทำไม่รูปคนไม่เหมือนกัน คุณิ ทำไมเขา
ไม่สนใจในศาสนาเลย ไม่ได้สนใจมาในศาสนา ก็เอาศาสนาเป็นเครื่องมือ เป็นเครื่องมือของกิเลส
นะ ไปสมยอมกับมัน ให้กิเลสมันชี้หัว ทั่วๆ ที่มีวาสนาขึ้นมา เพราะอะไร

เพราะสนใจในศาสนาแล้ว เข้ามาในศาสนาแล้ว ประพฤติปฏิบัติแล้ว ยังให้มันขี้อยู่ นั่นนะ
พอขี้อยู่ มันก็สมยอมกับมัน เสียประโยชน์หมดเลย แต่ถ้าเราทดสอบตรวจสอบ มันเป็นความ
จริงไหม เราแยกแยกของเรา ปัญญามันเกิดขึ้นมา ถ้าเห็นกาย เห็นกายสังขจะความจริง นี่มันแยก
ของมัน มันปล่อยของมัน การปล่อยอย่างนี้ละ ถ้าเราไปเชื่อมัน นี่การสมยอมอย่างละเอียดนะ

เวลาจิตมันพิจารณาไป มันเกิดตทังคปหาน มันปล่อยวางได้นะ การปล่อยวางขึ้นมาเรา
ก็ซาบซึ่งใจมาก จิตมันปล่อยวาง วางหมดเลย เห็นไหม การปล่อยวางมันสมยอมโดยละเอียด การ
สมยอมเพราะเราลงใจไป ถ้าเราไม่ลงใจ จะปล่อยวางขนาดไหนเรายังไม่พอใจ เพราะมันไม่มี
คำตอบ ถ้ามันมีคำตอบ เราไปพิจารณาซ้ำแล้วซ้ำเล่า ซ้ำแล้วซ้ำเล่า มันจะปล่อยขนาดไหน มันไม่มี
คำตอบ

ถึงที่มีคำตอบนะ เวลามันเป็นสัจจะความจริงมันคั่งแขนขาคนนะ เวลามันคั่งนะ สิ่งที่มีมันคั่งกิเลส เห็นไหม อย่างนี้มันเป็นธรรมจริงๆ มันไม่ใช่สมยอมนะ ถ้าไม่สมยอมนะมันขาด กายเป็นกาย จิตเป็นจิต ทุกข์เป็นทุกข์ แล้วรวมลง จิตนี้ปล่อยวางหมดเลย...ปล่อยอะไร? ปล่อยความหลงผิดใจ ปล่อยความหลงผิดว่าสิ่งนี้เป็นเรา สิ่งนี้เป็นเรา มันเป็นเราจริงหรือเปล่า? มันเป็นเรา มันเป็นเราจริงๆ เพราะเราสร้างบุญกุศลมา เราเกิดเป็นมนุษย์ เกิดเป็นมนุษย์มันเป็นความจริง ความจริงในชาตินี้ ถ้าเป็นความจริงชาตินี้เวลามันถึงที่สุดแล้วมันก็ตายไป

ถ้าตายไปเราก็ได้ภพชาติใหม่ มันภพชาติใหม่แล้วมันเป็นความจริงใหม่ ภพชาติใหม่นะ แล้วเราไม่เคยเกิดไม่เคยตายมาหรือ เราเคยเกิดเคยตายมา ถ้าเราเคยเกิดเคยตายมา แล้วสิ่งที่เราเกิดตายมาแล้วมันเป็นของใครล่ะ? มันก็เป็นอดีตอนาคตไปซะใหม่ แล้วในปัจจุบันนี้ถ้ามันไม่เห็นมันก็ต้องไปตามกระแสอย่างนี้ มันก็ต้องเกิดต้องตายไป แล้วเราก็ทำบุญทำกุศลกัน แล้วเราก็ไปเกิดเป็นเทวดา เป็นอินทร์ เป็นพรหม มันเกิดไปเป็นสภาวะแบบนั้น

แต่ในขณะที่มันมาปล่อย มันปล่อย มันมาปล่อยความอุปาทานยึดมั่น ยึดมั่นในกายว่าเป็นของเรา วิญญาณเป็นของเรา...มันไม่เป็นของเรา จิตมันก็ปล่อย มันก็เป็นอิสระ กายกับจิตก็แยกจากกันต่างหาก เห็นไหม กายเป็นกาย จิตเป็นจิต ทุกข์เป็นทุกข์ สิ่งโยชน์ก็ขาดออกไป แล้วมันขาดอย่างไรล่ะ ความจริงมันขาดอย่างไร

นี่ธรรมะความจริง ไม่ใช่ธรรมะสมยอมนะ ถ้าธรรมะสมยอม มันจะไม่รู้จักขณะ ขณะที่จิตมันพลิก จากที่จิตมันพลิกจากปุณฺณเป็นโสคาบัน จนเป็นกัลยาณปุณฺณ เดินโสคาปัตติมรรค โสคาปัตติมรรคเดินอย่างไร เวลาเห็นอริยสัจ เห็นอริยสัจอย่างไร มันทำมันทำอย่างไร นี่ไง ธรรมะจริงๆ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก้าวเดินอย่างนี้ ครูบาอาจารย์เราก้าวเดินอย่างนี้ การก้าวเดินอย่างนี้มันเอาอะไรมาก้าวเดิน จิตที่มันพัฒนาขึ้นไปมันเอาอะไรมาก้าวเดิน? ข้อวัตรปฏิบัติ ศีล สมาธิ ปัญญา มันก้าวเดิน ศีล สมาธิ

ปัญญาเป็นธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าใช่ไหม แล้ววางธรรมไว้เป็นธรรมวินัย แล้วเราก้าวเดินตามนั้น เห็นไหม คุณสิ เราก็คือเป็นเศรษฐีขึ้นมา เราก็คือมีคุณธรรมของเราขึ้นมาในหัวใจ พอเรามีคุณธรรมขึ้นมาในหัวใจ นี่ไง มันพาหะไง มันเป็นอฐานะ จิตที่มันเป็นความจริงมันเป็นความจริงอยู่แล้ว มันจะเสื่อมสภาพจะไปทางนั้นอีกไม่ได้ มันเป็นอฐานะ มันเป็นความจริงอย่างนั้น

ถ้าความจริงอย่างนั้นมันก็เป็นอย่างนั้น มันสมมุจเฉทปหาน เป็นอย่างนั้นเลย พิจารณาภาย
 เวทนา จิต ธรรม ต้องเป็นอย่างนี้ ถ้าเป็นอย่างนี้ การก้าวเดินต่อไป ถ้าเราคิด เห็นใหม่ เราคิดเรา
 พอใจมันก็เท่านั้น ถ้าเราเดินต่อไป เดินต่อไปมันจะยกขึ้นให้สูงขึ้น นี่เป็นความอุปาทานนะ
 อุปาทานว่าสิ่งนี้ สรรพสิ่งนี้เป็นของเรา...มันไม่เป็นของเราหรอก

มันเกิดมาด้วยอำนาจวาสนา มันเกิดมานะ เกิดมาเป็นมนุษย์ เห็นใหม่ คุณิ เวลาองค์สมเด็จพระ
 พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ในวันวิสาขบูชา เกิดเป็นเจ้าชายสิทธัตถะ แล้วก็เกิดเป็นองค์สมเด็จพระ
 สัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วปรินิพพานภายในวันวิสาขบูชาวันเดียวกัน นี่ไง ทำไมต้องเกิด ๒ หน ๓ หน
 ละ? เกิด ๒ หน ๓ หนก็เกิดมา เกิดมาโดยกิเลส เกิดมาด้วยบุญกุศลที่สร้างมาเป็นเจ้าชายสิทธัตถะ
 แล้ววิปัสสนาทำลายกิเลสออกไป เห็นใหม่ เกิดในธรรม เพราะจิตมันสะอาดบริสุทธิ์

นี่เราประพาศปฏิบัติมาโดยเวไนยสัตว์ มรรค ๔ ผล ๔ ในเมื่อจิตมันเกิดในธรรม โดยที่ว่า
 ไม่เป็นการสมยอม ถ้าเป็นการสมยอมเพราะธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามีอยู่แล้ว
 สิ่งที่มีอยู่แล้ว เห็นใหม่ คุณิ คุณิวเคลียร์สิ สิ่งที่ว่าถ้าเป็นทางสันติเขาใช้ประโยชน์มหาศาลเลย แต่
 ถ้ามันไปใช้ในทางทำลายเขาละ

นี่ก็เหมือนกัน ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราไปสมยอมกับมัน คือสมยอม
 กับกิเลสให้มันมาทำลายเรา แต่ถ้าเราวิปัสสนาเป็นสัจจะความจริงขึ้นมา มันเป็นมรรคญาณ มัน
 ทำลายกิเลสนะ มันทำลายกิเลส มันสมมุจเฉทปหาน สมมุจเฉทปหานจิตมันขาดออกไป สิ่งที่เป็น
 กิเลสตัดหาความทะยานอยากความหลงผิดมันขาดออกไป ขาดออกไปเลย จะไม่มีเหลือเศษอยู่เลย
 เป็นโศดาบันก็เป็นโศดาบัน ๑๐๐ เปอร์เซนต์เลย แล้วเป็นอฐานะที่จะแปรสภาพอีก

แล้วเราก้าวเดินขึ้นไป ก้าวเดินขึ้นไป สิ่งที่กำลังก้าวเดินขึ้นไป มันก็ทำศีล สมาธิ ปัญญา
 เหมือนกัน ศีล สมาธิ ปัญญา...ศีล สมาธิ ปัญญา แต่มันไม่ใช่โศดาปัตติมรรค มันเป็นสกิทาคามี
 มรรค สกิทาคามีมรรค ความละเอียดของมัน กิเลสอย่างละเอียดมันก็หลุดโดยละเอียด ถ้ากิเลส
 มันละเอียด มันก็หลุดโดยละเอียด สิ่งที่หลุดโดยละเอียดมันหลุดใคร? ก็มันหลุดไ้ความโง่
 เราเนี่ย ถ้าเรายังโง่อยู่นะมันก็หลุดอยู่อย่างนี้ แล้วความฉลาดละ ความฉลาดมาจากไหน ความฉลาด
 คืออะไร? คือปัญญา แล้วปัญญามันเกิดขึ้นมาได้ยังไง

ปัญญามันเกิดขึ้นมา สิ่งที่เราควรแก้การงาน งานมันทำมาแล้ว ย้อนกลับมาที่ความสงบของใจ
 เพราะกว่าที่เราจะมีสมาธิ กว่าที่เราจะใช้ปัญญาของเราก้าวเดิน เราลงทุนลงแรงไปขนาดไหน สิ่ง

ลงทุนลงแรงนะ คุณ คุณเราทำธุรกิจการค้าขึ้นมา ถ้าเราทำแล้วมีกำไรๆ เราก็อยากทำใช่ไหม มันก็อุ่นใจ มันก็ดีใจ

นี่ก็เหมือนกัน ถ้าจิตมันสงบขึ้นมา มันก็มีต้นทุน มีต้นทุนถ้าเราวิปัสสนา วิปัสสนา ขณะที่เราใช้วิปัสสนากาย เวทนา จิต ธรรม ส่วนที่ผ่านมา เรามีประสบการณ์แล้ว เราจะไม่ไปเชื่อเขาณะ พระโศดาบ้นจะไม่เชื่อมงคลตื่นข่าว แล้วโลกมันตื่นข่าวนะ คุณ คุณทางโลก มันน่าสลดสังเวชนะ ทำกันสักแต่ว่า สักแต่ว่าทำกันนะ ทำกันเป็นพิธี แล้วพอถึงเวลาจะไปสมยอมกับมัน แล้วเวลาคนทำจริง คนทำจริงก็ทำไม่ถูก ไม่ถูกเพราะอะไร เพราะคนทำจริงมันมีส่วนน้อยไป

เขาโคมันมี ๒ เขา ขนโคนี้มันนับไม่ได้เลย แล้วในอำนาจวาสนาของผู้ที่ประพฤติปฏิบัติ มันก็เป็นอย่างนั้น แต่เวลาแสดงธรรมไม่แสดงธรรมในหมู่ผู้รู้ไปแสดงธรรมกับชนโค...ชนโค มันจะไปรู้อะไร ก็ชนโคมันเส้นเท่านั้น เขาโคต่างหากมันแหลมๆ มันขวิดคนตาย ขนโคเขาเอาไปใช้ทำแปรงทาสี เพราะมันใช้ประโยชน์อะไรไม่ได้ แล้วเวลาแสดงธรรมไปแสดงธรรมอย่างนั้น มันก็เป็นธรรมลี เพราะคุณภาพของผู้ฟังมันไม่ถึงใจ ถ้าคุณภาพของคนฟังที่มันต้องการมรรคผล นิพพาน สิ่งนั้นมันเป็นการสมยอมกัน กิเลสมันชี้หัวอยู่ ถ้ากิเลสชี้หัวอยู่แล้วมันจะเป็นคุณธรรมมาได้อย่างไร

แต่ถ้าครูบาอาจารย์เราที่ท่านประพฤติปฏิบัติจริง มันถึงทำจริงทำจัง ทำจริงทำจังเพราะคนจริงมันอยู่กับของจริง ธรรมะนี้มันสุดยอดของความจริงนะ อริยสัจ สิ่งที่เป็นอริยสัจนะ สัจจะ สัจจะโลกเป็นสัจจะโลก นี้อริยสัจจะ อริยสัจจะแล้วเราเอาอะไรไปรองรับอริยสัจจะละ จะเอาของเล่นๆ เอาของที่ไม่มีสถานะไปปรับสิ่งที่ป็นอริยสัจขึ้นมาได้อย่างไร แล้วอริยสัจมันเกิดมาจากไหน? อริยสัจมันเกิดมาจากตำราหรือ อริยสัจมันเกิดมาจากผู้พระไตรปิฎกหรือ...สิ่งนั้นมันเป็นการชี้เข้ามาที่ใจเรานะ

เราจะไปไหนก็แล้วแต่ เราต้องการหาความสุขให้เรานะ นี่ก็เหมือนกัน ในการประพฤติปฏิบัติเราก็ต้องการถึงที่สุดของกิเลส แล้วถ้ามันถึงที่สุดของกิเลส มันอยู่ที่ไหน? มันทำมาที่นี้ นั่งสมาธิ เดินจงกรม เดินจงกรมมันเดินไปนี่ร่างกายมันเดินไปนะ แต่เราเอาความสงบของใจ นั่งสมาธิก็เหมือนกัน มันจะฟังชานขนาดไหน คำบริกรรมจะต้องใช้ตลอดไป ใช้ตลอดไปนะ ถึงที่สุดต้องใช้คำบริกรรมกำหนด เพราะอะไร เพราะจิตมันไม่มีสิ่งที่เป็นคำบริกรรม มันไม่มีการเคลื่อนไหว มันจะย้อนกลับมาสงบได้อย่างไร

สิ่งที่มันปล่อย ปล่อยให้มันเป็นไปเอง นี่เวลาเปรียบเทียบ ธรรมะเปรียบเทียบ ว่าจิต เหมือนกับน้ำที่มีตะกอนอยู่ เวลาตะกอนมันนอนกัน จิตก็เป็นความสงบ นี่เราไปเทียบวัตถุกัน ใจ จิตเต็มแต่ที่ผ่องใส ก็ต้องรอให้ตะกอนของน้ำลงกันก่อนแล้วเราจะเห็นกิเลส...อีก ๑๐ ชาดาก็ไม่เห็น เพราะอะไร เพราะไอ้มันมันเป็นบุคลาธิษฐาน แล้วเราไปปฏิบัติตามนั้น

เราปฏิบัติตามธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ท่านพูดมันมีความหมาย ว่าถ้าจิตมันสงบแล้ว จิตที่จริงนะ เวลาตะกอนมันนอนกันแล้วให้ค้นคว้า ให้ค้นคว้าหาไอ้กิเลสในความใสๆ เพราะกิเลสมันใสอยู่ในน้ำที่ใสๆ นั้นนะ แล้วเวลาเขย่งขึ้นมา ตะกอนมันขึ้นมา เวลาสมาธิมันเสื่อมไป เวลากำลังเราไม่พอเราก็จะหาไม่ได้ เราก็จับไม่ได้ นี่ ความหมายมัน ๒ ชั้น ๓ ชั้นนะ แต่เราบอกว่าทำอย่างนั้นไม่ได้ ดีความอย่างนั้นไม่ได้ ถ้าดีความ อย่างนั้นผิด ผิดจากธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มันดีความโดยกิเลสนะ เพราะอะไร เพราะเขาไม่เคยเห็นของจริง เขาไม่เคยได้ลิ้มรส เขาไม่มีการกระทำ แล้วเขาเห็นครูบา อาจารย์เราเห็นหมู่คณะเราประพฤติปฏิบัติ ว่าสิ่งนั้นเป็นอรรถกถาญาณุโยค

อรรถกถาญาณุโยค...คนมันขยันหมั่นเพียรเว้ย! คนมันมีโอกาส คนที่มันจะต่อสู้กับกิเลส คน มันจะต่อสู้กับกิเลสมันจะเอาอะไร ไปต่อสู้ถ้าไม่มีเครื่องมือ เห็นไหม นี่เครื่องมือนะ ธรรมของ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า นี่ศีลในศีล ธุดงค์วัตร ๑๓ นี่เป็นเครื่องขัดเกลา ศีลในศีล ถ้าผู้ที่ ไม่มีจิตนิสัยจะปฏิบัติ ปฏิบัติโดยศีล ๒๑,๐๐๐ ข้อ นั่นก็อีกเรื่องหนึ่ง มีความพอใจในศีล

“ศีล-ธรรม” ในวินัยปิฎก สุตตันตปิฎก สิ่งต่างๆ มันเป็นจิตนิสัย แต่ในเมื่อในวงกรรมฐาน ในวงของครูบาอาจารย์เรา สิ่งใดที่เป็นเครื่องมือ คุณ เราไปทำการทำงานถ้าเราไม่มีเครื่องมือ เราจะ ทำอะไร นี่ก็เหมือนกัน เราจะต่อสู้กับกิเลส เราก็อยากจะกดให้กิเลสมันมีกำลังน้อยที่สุด แล้วเราจะ ฆ่ามัน ฆ่ามันนะ ต้องมีการฆ่ามัน ต้องมีเหตุมีผล ไม่ใช่อยู่เฉยๆ ไปสมยอมกับมันแล้วว่าเป็นธรรม เป็นธรรม...ไปสมยอมกับมัน ไปสมยอมกับกิเลส กิเลสมันจะคอยให้ใครชนะมัน

กิเลสมันร้ายกาจนัก เวลามันต่อต้านมันก็ต่อต้านให้เราล้มลุกคลุกคลาน เวลาเรามีกำลัง ขึ้นมามันก็ให้เราพ้อหายใจ เห็นไหม สมยอมไปกอดติดกับมัน กอดติดกับมันนี่เราเสียผลประโยชน์ ทั้งนั้นเลย เพราะอะไร เพราะความที่เราประมาท เราไม่ใช่ดุลพินิจใครครวญในใจของเรา ถ้าเราไม่ ประมาทกับตัวเอง ไม่ประมาทกับกิเลสนะว่ากิเลสมันโง่ เราทำอย่างนี้มันยอมจำนนแล้ว นี่ไป สมยอมกับมัน แล้วว่าสิ่งนี้เป็นธรรม...มันเสื่อมหมดนะ ถึงเวลาแล้วมันต้องเสื่อม สิ่งที่เราเป็น

พื้นฐานอยู่นี้มันรองรับไว้ แต่สิ่งที่เจริญก้าวหน้ามันเสื่อม มันไปไม่รอด เราถึงจะต้องใช้ความหมั่นเพียร ใช้สติสัมปชัญญะแล้วใช้คุณยพินิจ ไม่ยอมให้กิเลสมันมาต่อรอง

กิเลสมันต่อรองนะ “พอแล้วแหละ ทำอย่างนี้ไว้ก่อน ปฏิบัติมาตั้งเกินไปแล้ว ต้องย้อนกลับมา” มันจะตั้งเกินไปก็ตั้งเพื่อฆ่ากิเลส ถ้าย้อนกลับมา ย้อนกลับมาเพื่อทบทวน นี่มันถึงต้องย้อนหน้าย้อนหลัง มันเป็นอุบายวิธีการ เพราะมันเป็นปัจจุบันไง ถ้าเราทำสิ่งใดที่มันเป็นรูปแบบ กิเลสมันอาศัยอย่างนี้เป็นช่องทางออกให้เราพลิกแพลง ออกให้เราล้มลุกคลุกคลาน ล้มลุกคลุกคลานนะ ในการปฏิบัติที่น่าสงสารมาก เพราะอะไร

เพราะครูบาอาจารย์ที่ผ่านมาแล้วท่านต้องทุ่มเท ถ้าท่านไม่ทุ่มเทของท่าน ท่านจะไม่สามารถเอาชนะตัวท่าน เพราะกิเลสมันอยู่กับเรา ถึงที่สุดแล้วมันเอาความตาย เอาความทุกข์ลำบาก เอาความพิการมาหลอกมากางกั้นไม่ให้เราก้าวเดินได้ ถ้ามันจะเป็นจะตาย ใครมันจะเป็นจะตาย? มันจะเป็นจะตายเพราะเราเป็นคนรู้ณะ เจ็บไข้ได้ป่วยใครเป็นคนรู้ล่ะ? เรารู้ของเรา แล้วกำลังเรามีไม่มีเรารู้ของเรา

แล้วเวลามันมีขึ้นมา กำลังมันมีขึ้นมามากเกินไป คุณติ คิดอะไรมันก็คิดแต่เรื่องโลกๆ คิดอะไรมันก็คิดแต่ว่าสิ่งนี้มันพอสมควร มันไม่ทุ่มเท แต่ถ้าเราอดนอนขึ้นไป เราผ่อนอาหารลงไป ถ้ามันกินอิ่มนอนอุ่นขึ้นมา นี่กิเลสมันจะตัวอ้วน เราก็ผ่อนมัน ผ่อนมัน มันไปมันคิดอะไร? มันคิดอะไรไม่ออกนะ เพราะอะไร เพราะถ้ามันจะคิดไปเรื่องโลกๆ นะ มันไม่มีกำลังใจ มันคิดแต่เรื่องอาหารไม่มีในท้อง คิดแต่พุงนี้เราจะฉันทอาหารเมื่อไหร่ ฉันทไม่ฉันทมันก็อยู่ที่การที่เราทำความเพียร ถ้าทำความเพียรได้ขึ้นมามันก็ได้ผลขึ้นมา ถ้ายังไม่ได้ทำความเพียร ไม่ให้กิน ไม่ให้กิน ไม่ให้ออกไปกิน เราไม่ไปฉันทอย่างหนึ่ง ใครจะพาไป นี่ให้กิเลสมันยอมจำนนใจ

ถ้ากิเลสมันยอมจำนน มันก็เปิดช่องเปิดทางให้เราได้ก้าวเดิน นี่บอกเป็นอุบาย เป็นอาวุธ เป็นธรรมอาวุธ อาวุธที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าวางไว้ แต่คนไม่ยอมใช้ แล้วพระเรากรรมฐานเราไปใช้เข้า “นี่อัสตติกลมถานุโยค ทำอย่างนี้ลำบากเปล่า” แล้วลำบากเปล่ามันได้มรรคได้ผล ลำบากเปล่ามันมีเหตุมีผล เพราะอะไร

เพราะจิตมันสงบ เราก็เป็นคนสงบ ถ้าปัญญามันก้าวเดินออกไปได้เพราะอะไร เพราะจิตมันเปิดกว้าง ถ้าจิตมันไม่มีความว่างเหงา ไม่มีความหนักหน่วง มันก็เปิดกว้าง เปิดกว้างมันก็เริ่ม

ก้าวออกไป ก้าวออกไปมันก็ออกปัญญา แล้วปัญญาเราก็ก้าวเดินไปไม่ต้องให้กิเลสมันมาค้ำหน้า
นะ

กิเลสที่มันค้ำหน้าเรามันทำให้เราลุ่มลुकคลุกคลาน เราก็ประสบการณ์มาอยู่แล้ว เราถึง
จะต้องตั้งสติ พอตั้งสติขึ้นมาใคร่ครวญบ่อยครั้งเข้า จนถึงที่สุดมันปล่อย ถ้ามันปล่อย เห็นไหม นี่ต
ทั้งคปทาน ถ้าเป็นขิปปาปัญญา ที่เดียวถึงที่สุด แต่ดวงก็สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พุทธวิสัย ๔
อสงไขย คนที่จะมีปัญญาย่างนี้ต้องสร้างบุญญาธิการมาพอสมควร...ไม่พอสมควร มากทีเดียว
เลยละ แล้วเราสร้างของเราอย่างนี้ เราสร้างของเรา มา คือว่าเรามีต้นทุนเท่านี้ ต้นทุนเรามีเท่านี้
เราเห็นต้นทุนของคนอื่นมากแล้วเราจะไปเอาของเขา

มันเอามาไม่ได้นะ มันเป็นบารมีของธรรม มันเป็นบารมีในหัวใจ บารมี อำนาจวาสนา
บารมีไปแข่งกันได้ไหม เราจะแข่งกับใครได้ คุณ คุณที่เกิดมารูปชั่วตัวดำ กับเขาเกิดมาวิจิตรพิสดาร
ของเขา แล้วเขางดงามขนาดไหน ไอนั้นมันบุญกุศลของเขา ไอ้เราเกิดมารูปชั่วตัวดำขนาดไหน
แต่มันก็เป็นอำนาจวาสนาของเรา แต่หัวใจมันอยากทำ ถ้าหัวใจมันอยากทำมันก็ต่อสู้ เห็นไหม ถ้า
มันต่อสู้ นี่ไง มรรค ๔ ผล ๔ ใจ ถ้ามรรค ๔ ผล ๔ เราแก้ไขของเรา เราพยายามต่อสู้ของเรา เรา
แยกแยะของเราไปเรื่อย นี่ไม่ให้กิเลสมันมาบังเงา ถ้ากิเลสบังเงา แล้วเราก็กังโง่อีกชั้นหนึ่งอีก ไป
ยอมมันอีก ไปสมยอมมันอีก เสียหายกันไปหมดนะ การประพฤติปฏิบัตินี้เสียหายกันไปหมดเลย

สิ่งที่มันจะเป็นคุณธรรม สิ่งที่มันจะเป็นประโยชน์กับเราเสียหายกันไปหมด พอเสียไป
หมด กว่าจจะรู้ตัวนะ ครูบาอาจารย์ท่านเคยผ่านสภาวะอย่างนี้มา ท่านเห็นโทษของมันใจ แต่เรามัน
กล้าเกินคน ครูบาอาจารย์ท่านทำของท่านก็เป็นจริตนิสัยของท่านสิ เราทำอย่างนี้มันเป็นประโยชน์
กับเราใจ กิเลสมันหลอกอย่างนั้น เพราะหุมันกว้าง หุมันสูง มันฟังธรรมมาเยอะใจ นี่มันเป็นจริต
นิสัย มันเป็นจริตนิสัย...อ่ากันไป จริตนิสัยก็กิเลสมันจี้แล้ว พอมันจี้แล้ว มันจริตนิสัยมันจะเป็น
อย่างนั้น เสร็จแล้วก็ไปกลิ้ง กลิ้งกับมัน กิเลสมันก็ทำให้กลิ้ง กลิ้งอยู่หน้ามันเลย มันแอบยิ้มเฝ้าอยู่
นะไม่รู้ตัว “นี่มันปล่อยแล้ว ปล่อยแล้ว” เห็นไหม นี่ไม่สมยอมมันก็กระที่บ มันกระที่บอยู่แล้ว ไม่
สมยอมกิเลสมันก็กระที่บอยู่แล้ว กระที่บธรรมะใจ เพราะอะไร

เพราะเราสร้างสมเกือบเป็นเกือบตาย กว่าจะทำปัญญาขึ้นมาแต่ละรอบ แล้วปัญญามัน
ใคร่ครวญแต่ละรอบ กาย เวทนา จิต ธรรม แยกแยะออกแต่ละรอบ กว่าปัญญา มันจะขึ้นมาต่อสู้กับ
มัน แล้วยังไปยอมจำนนกับมัน แล้วยังไปสมยอมกับมัน ทุกๆ อย่างเลย แต่ถ้าเราตรวจสอบ เรา
หมั่นกลับมา ถ้ามันไปไม่ได้เรากลับมาที่พุทโธ ไปไม่ได้ก็ต้องกลับมาที่กำลัง

คนจะทำขนาดไหน ถ้าทำธุรกิจการค้าต้องมีทุน แต่ถ้าคนการประพฤติปฏิบัติ นักกีฬาต้องมีกำลังนะ ต้องมีกำลัง ทักษะจะดีขนาดไหน ถ้าอ่อนซ้อมนะ แพ้ๆๆ นี่ก็เหมือนกัน ถ้าเราต่อสู้มาก เราใช้ความต่อสู้มาก เราใช้ปัญญามาก มันต้องใช้พลังงานมาก ฟังนะ ใช้แล้วใช้เล่ามันก็สึกกร่อนเป็นธรรมดา ถ้าสึกกร่อนเป็นธรรมดา จิตนี้กำลังมันต้องอ่อนลง เราก็กลับมาที่พุทธโธ

สมถกรรมฐานกับวิปัสสนากรรมฐานต้องก้าวเดินไปพร้อมกัน มนุษย์มี ๒ ขา ขาซ้ายและขาขวา มีอยู่ขาเดียวก็กระโดดไป กระโดดไปมันไปไม่ได้ ไกลหรอก นี่กระโดดไป เสร็จแล้วเดี๋ยวก็ไปรบกันอยู่นั่นนะ นี่ก็เหมือนกัน ใช้สมถะอย่างเดียวหรือใช้ปัญญาอย่างเดียวไม่ได้ ต้องใช้สมถะใช้ต้นทุนคือใช้ปัญญาก้าวเดินไปพร้อมกัน แต่ขณะที่ความสมดุลที่ก้าวเดินอย่างไร มนุษย์เราโดยสัญชาตญาณนะ ข้ายขวามันจะก้าวเดินตามธรรมชาติของมัน แล้วอะไรที่มันควรจะเป็นปัญญาล่ะ อะไรควรที่จะกลับมาทำความสงบละ

แต่ถ้าเราใช้วิปัสสนา เราใช้กำลังบ่อยครั้งเข้า แล้วมันเสื่อมสภาพบ้าง เข้าไปต่อสู้กับกิเลส แล้วกิเลสมันถีบหงายมาบ้าง นี่มันจะทำให้เรารู้จังหวะจะโคนใจ เข้าไปต่อสู้กับมัน แล้วไม่รู้เลย ล้มไปต่อหน้ามันยังว่าฉันชนะ เลือดอาบหน้ายังไม่รู้สึกตัวว่าตัวเอง โคนกิเลสมันสอยเอาหน้าหงายมานะ พอถึงเวลามันเสื่อม อ้อ! เสื่อมอีกแล้ว เสื่อมหมายถึงว่ามันไปไม่ได้ มันไปไม่ได้ก็ต้องกลับมาที่พุทธโธ กลับมาที่ปัญญาอบรมสมาธิให้มันมีกำลังขึ้นมาแล้วไปต่อสู้กับมันใหม่ ต่อสู้กับมันใหม่ เห็นไหม มันมีเหตุมีผลนะ

การต่อสู้ มีผู้แพ้ผู้ชนะ ไม่ใช่การสมยอม การสมยอมไม่มีผู้แพ้ผู้ชนะ ระหว่างกิเลสกับธรรมมันต่อสู้กัน ถ้ากิเลสมันโดนฆ่า มันตายไป นี่มันจะตายต่อหน้าเลย กิเลสมันตายต่อหน้า เห็นไหม เวลาใจถ้ามันพิจารณาซ้ำแล้วซ้ำเล่ามันจะปล่อย ขาดเลย กายเป็นกาย กายกับจิตแยกจากกัน โดยธรรมชาติ โลกนี้ราบเป็นหน้ากลอง ไม่มีสิ่งใดเลย มีความสุขมาก ตัวเบามาก ว่างหมดเลย สิ่งที่มีมันว้าง ว่างมาจากไหนละ ว่างเพราะจิต อุปาทานในจิตมัน โคนทำลาย สิ่งที่จิตมัน โคนทำลายนี้ มันเกี่ยวเนื่องกัน มันปล่อยโดยธรรมชาติเลย สิ่งนี้กามราคะปฏิบัติมันอ่อนลง แล้วสิ่งนี้มันรู้มาจากไหน ถ้าใจมันไม่สัมผัสมันจะรู้มาได้ยังไง

ถ้ามันรู้ขึ้นมา นี่ไง นี่ก็คือผลงานไง ผลงานของสิ่งที่เราไม่เชื่อมัน เราไม่ยอมจำนนกับกิเลส เราซ้ำแล้วซ้ำเล่า เราพิจารณาของเราไปบ่อยครั้งเข้าๆ มันจะเป็นความจริงนะ แล้วว่างมาก สิ่งที่มีมันว้าง นี่ว้างว่าใครว้าง ตัวความว้าง มันยังมีสิ่งที่ลึกลับในหัวใจอีกเยอะแยะเลย ถ้าเป็นความว้าง ขณะประพฤติปฏิบัติ สมุจเฉทมันหนเดียวๆ...หนเดียวมันเป็นขั้นตอน หนเดียวนี้มันสมุจเฉทปหาน สิ่ง

ที่สมมุจเจตปทานแล้วมันเป็นผลงาน แต่สิ่งที่ทำขึ้นไปละ แล้วเวลาจิตมันไม่ยอมไปนะ แต่ถ้ามีครูบาอาจารย์คอยเคาะคอยชี้ เห็นไหม ย้อนกลับไป ย้อนกลับไปมันจะจับ นี่ขั้นอันละเอียด ถ้าจับกามก็เป็นกามราคะ สิ่งที่เป็นกามราคะมาจากไหน

เวลาจิตมันปล่อย มันว่าง มันบอกว่าสิ่งนี้เป็นนิพพานนะ มันไม่มีอะไรเลยนะ โลกนี้ว่างความสุขเป็นว่าง เห็นไหม นี่มันก็ไปจ้านกับมันนะ ไปจ้านกับความรู้สึกอันนี้ พอจ้านกับความรู้สึกนี้ นี่มันยอมจ้านแล้วมันก็คิดใจ แต่ถ้ามันใคร่ครวญบ่อยครั้งเข้าๆ ในคั่นคว่ำไ้ การคั่นคว่ำหากิเลส

กิเลสนะถ้ากำลังรามาาก กิเลสมันจะยอมสงบ มันยอมสงบตัวลง มันเหมือนกับโจรผู้ร้ายนะ มันเข้าไปซ่อนตัวอยู่ในบ้านของเรา แล้วมันรอเราเข้าไปในบ้าน มันจะฆ่าเรา นี่ก็เหมือนกัน ขณะที่เราคั่นคว่ำมัน มันไม่เห็นมัน มันจะสงบตัวลง มันจะพยายามซ่อนตัวไว้ แล้วเราก็กว่ำเป็นนิพพาน...มันอยู่อย่างนั้นนะ แล้วถ้าตายไปจะรู้เลยว่านิพพานไม่นิพพาน เพราะมันยังมีอยู่ละ แต่ถ้าเราคั่นคว่ำ เราใช้สติสัมปชัญญะ ย้อนกลับนะ ย้อนกลับเข้าไป ถ้าจับได้ จับได้เป็นกามราคะ

ถ้ามันพิจารณาจิต สิ่งที่มีมันเป็นกาม มันเป็นกามราคะ ถ้าพิจารณากายมันเป็นอสุภะ เป็นอสุภะเลย อสุภะนี้ เห็นความเป็นอสุภะเห็นอย่างไร ถ้าเห็นอสุภะขึ้นมาแล้วเราวิปัสสนาอย่างไร ใช้ปัญญาอย่างไร การใคร่ครวญกับอสุภะ มันก็หลอกนะ เวลาถ้าใช้ปัญญาไป สิ่งที่มีมันปล่อยแล้ว ไม่มีแล้ว ว่างแล้ว นี่ว่างจากข้างนอกนะ เพราะอะไร เพราะมันเป็นขั้น ๕ ขั้นอันละเอียดใจ สิ่งที่ยังขั้นอันละเอียดมันเป็นกามราคะ

ถ้าเป็นอสุภะนะ พิจารณากาย กายของจิต เพราะจิตมันมีกายอย่างนี้มันถึงสร้างรวงรัง เพราะสร้างรวงรัง เห็นไหม นี่โธมะ สิ่งที่เป็นโธมะมันเป็นความฝงใจ มันเป็นสัญชาตญาณของจิตจิตทุกดวง คูสิ คูเทวดา อินทร์ พรหมสิ เวลาเทวดาเขายังเสพกาม กามของเทวดาเขาเสพกันอย่างไร? นี่มันนี่ก็พอใจไปทุกตอน พอใจตลอด เขาพอใจของเขาเนะ เขาเสพโดยทิพย์ ความทิพย์ของเขา นี่ใจ กามราคะ กามราคะมันเป็นอย่างนี้ แต่ถ้าพิจารณากามราคะจนขาดออกไป ไปเกิดเป็นพรหม พรหมไม่ใช่พรหมปุถุชนนะ

ถ้าพรหมปุถุชนหรือพรหมอริยบุคคลขั้นต่ำ แต่ถ้าพิจารณาขาดออกไป นี่พรหมขั้นอนาคามี ขั้นอนาคามีมันปล่อยวางอย่างไร ตั้งแต่อนาคามี ๕ ขั้นขึ้นไปที่จะไม่กลับมาเกิดอีก ไม่

กลับมาเกิดในกามภพ สิ่งที่เป็นกาม เทวตวยังเสพกาม แล้วใจนี้ มนุสสเปโต มนุษย์เปรตใจ สเปโต เห็นใหม่ มนุสสติรัจจาโน กายเป็นมนุษย์แต่ใจเป็นสัตว์

แต่ถ้าเราพิจารณาไป ขึ้นไปมันเป็นเรื่องบุคคล มันจะเป็นสัตว์ได้อย่างไร มันเป็นสัตว์ไม่ได้ เพราะอะไร เพราะสติมันเป็นมหาสติ มหาสติมันจะตามความรู้สึกทัน ตามความรู้สึกเพราะอะไร เพราะมันเคลื่อนไปพร้อมกับสติ เพราะสติอย่างหยาบๆ ขึ้นมา จากสติก็เป็นมหาสติขึ้นมา มันจะตามทัน ถ้าตามทันมันก็วิปัสสนาของมันไปเรื่อย เห็นใหม่

วิปัสสนา การใช้วิปัสสนาให้ใช้ปัญญา การปัญญาะ ถ้าปัญญาไปสมยอมกับมันหนหนึ่ง มันก็หลอกหนหนึ่ง ถ้าปัญญาเป็นความจริงขึ้นมา มันพิจารณาไปมันปล่อยเหมือนกัน มันปล่อยแล้วมันว่าง มันว่างขึ้นมามันก็สร้างเหตุการณ์ สร้างสถานะ พิจารณาอสุภะไปบ่อยครั้งนี่มันปล่อยบ่อยจนชำนาญนะ ชำนาญใคร่ครวญมาก ใคร่ครวญมาก เห็นใหม่ ที่การวิปัสสนามันจะทำบ่อยครั้งเข้า ไม่ใช่วิปัสสนาหนสองหนหรือเราเข้าใจแล้ว พิจารณาหนสองหนนี่มันไปสมยอม มันเท่ากับสมยอมนะ เท่ากับสมยอม แล้วสมยอมแล้วมันก็อยู่ตรงนั้น อยู่ทีนั้น อยู่อย่างนั้น ดิคืออยู่อย่างนั้นนะ

แต่ถ้าเราใคร่ครวญของเรา เราไม่สมยอม เราเปรียบเทียบ เปรียบเทียบว่ามันมีความรู้สึกใหม่ มันยังมีตัวตนใหม่ มันมีสิ่งต่างๆ ที่อยู่กระทบกระเทือนหัวใจใหม่ ถ้าสิ่งใดมี เห็นใหม่ คุณติของที่มีมันมีอยู่ อะไรกระทบมัน คุณติ ร่างกายเรา เรามีอยู่ที่นี่ ลมพัดมาเราต้องมีความรู้สึกใช้ใหม่ เรามีภูมิอากาศมันเปลี่ยนแปลงเราก็รู้สึกใช้ใหม่ นี่เหมือนกัน เวลาจิตที่มันเปลี่ยนแปลง มันมีอาการต่างๆ มันเห็นทั้งนั้นล่ะ เพียงแต่ว่ามันไปสมยอมกับกิเลสอันละเอียดว่าไม่มี มันว่างเฉยๆ มันทำไมจะไม่ว่าง มันปล่อยวางสิ ถ้าเป็นการสมยอมมันก็เป็นสภาวะแบบนั้น

แต่ถ้าเรามีสติเรามีสัมปชัญญะ เราใคร่ครวญของเราไป มันตรวจสอบได้ การตรวจสอบอย่างนี้มันก็เห็นโทษของมัน เห็นโทษของมันก็ทำซ้ำเข้าไปอีก จับที่นั่นแล้วก็ทำซ้ำอีก ซ้ำ เห็นใหม่ เห็นเป็นอุบายวิธีการ พิจารณาไปในแง่มุมต่างๆ ถ้าอสุภะ ให้มันแยกออกไป ให้มันทำลายตัวมันเองเข้าไป ถ้ามันไม่ได้ คุ่อสุภะ ให้มันย้อนออกไป ย้อนว่าให้มันเป็นสุภะขึ้นมา ให้มันเป็นความสวยความงาม ความสวยความงาม คุ่อที่จิตมันมีความพอใจใหม่ จิตมันเข้าไปแนบแน่นใหม่ ถ้ามันพอใจขึ้นมา นี่ไง ตัวนี้เป็นอาการของจิตที่อาการของกามราคะที่มันยังฝังอยู่ในหัวใจ ถ้าฝังอยู่ในหัวใจ เราก็พิจารณาซ้ำ พิจารณาเป็นสุภะ คือความพอใจ

พิจารณาเป็นอสุภะ อสุภะคือการจะทำลาย เพราะความจริงมันเป็นอสุภะ อสุภะโดยธรรม ถ้ามีธรรมขึ้นมา มีสมาธิขึ้นมา มันเป็นอสุภะโดยธรรมชาติของมัน แต่ถ้ามันเป็นกิเลส มันเป็นอสุภะ มันเป็นความพอใจ เพราะอะไร เพราะสิ่งที่เป็นกามราคะ สิ่งที่เป็นกามฉันทะที่อยู่ในหัวใจ มันจะปกปิดตัวมันไว้ ปกปิดตัวมันไว้นะ ว่าสิ่งนี้มันไม่มี แล้วมันก็ไปพอใจกับความรู้สึกของใจ เพราะมันระหว่างขั้นกับจิตที่มันกระทบกระเทือนกัน สิ่งนี้มันพอใจมันก็เสพ เสพกันอยู่สภาวะแบบนั้น

แต่ถ้ามันพิจารณาอสุภะ มันเป็นรูปที่ชัดเจน นี่ให้มันแปรสภาพ ให้มันแปรสภาพนะ มันจะแปรสภาพขนาดไหน เพราะความชำนาญ ความชำนาญนะ ปล่อยบ่อยครั้งเข้ามันมีความชำนาญนะ พอชำนาญหนหนึ่ง มันปล่อยหนหนึ่ง ปล่อยหนหนึ่ง มันปล่อยจริงนะ ว่าง มันเหมือนจริงๆ ว่ามันจะขาด แต่ถ้าเราเชื่อนะ มันไม่ขาด พอมันไม่ขาด มันจะมีสิ่งนี้ฝังอยู่ในใจ ถ้าฝังอยู่ในใจนะ เดียวมันก็แสดงตัว พอแสดงตัวขึ้นมามันจะเกิดให้เรารำคาญ แต่ถ้าเรารำคาญขึ้นมาเพราะอะไร เพราะจิตมันสูงแล้ว เพราะจิตที่มันปล่อยวางเข้ามามันปล่อยสิ่งต่างๆ เข้ามา ปล่อยเรื่องหยาบๆ เข้ามา ปล่อยเรื่องความหลงผิดในกาย ปล่อยระหว่างกายกับจิตที่มันว่างขึ้นมา แล้วปล่อยสิ่งนี้มันเป็นความพอใจ ความพอใจในตัวมันเอง นี่คือกามฉันทะ แล้วมันมีความหงุดหงิดในหัวใจ มันมีความหงุดหงิด มันมีสิ่งต่างๆ ถ้ามันยังมีอยู่

แต่ถ้ามันพิจารณาซ้ำแล้ว ถึงที่สุดมันปล่อย มันขาดนะ สิ่งนี้ครึน! ในหัวใจเลย เพราะอะไร เพราะมันทำให้ไม่เกิดในกามภพ มันครึน! มันสะเทือนหัวใจมาก มันสะเทือนโลกธาตุ สะเทือนโลกธาตุขึ้นมามันก็ปล่อยว่างขึ้นมา แล้วเราก็ใช้ปัญญาซ้ำเข้าไป ซ้ำเข้าไปเพื่อจะทำสิ่งที่พิเศษส่วนพิเศษส่วนของเราที่เราเคยผ่านประสบการณ์อย่างใดมามันจะมีพิเศษส่วนของมันในหัวใจซ้ำ พิจารณาซ้ำเข้าไป นี้อุณาคามี ๕ ชั้น ถึงที่สุดมันจะว่างหมดนะ ตัวใจจริงๆ มันเป็นตัวว่างหมดเลย ว่างหมด มันจับต้องได้ยากมาก ขั้นสุดท้ายนี้จับต้องได้ยากมาก เพราะมันเป็น “จิตเดิมแท้ที่ส่องใส จิตเดิมแท้หมองไปด้วยกิเลส” มันจะมีความหมองความเศร้าในตัวมันอยู่อย่างนั้น แล้วการไปจับ การไปจับคือต้องใช้จิต ใช้ออร์หัตตมรรคเข้าไปจับตัวมันเอง มันเป็นความลึกกลับ มหัศจรรย์นะ

ถ้าเป็นการสมยอม ถ้าเป็นสิ่งที่ว่าใช้ศาสนาด้วยปัญญาทางโลกๆ ด้วยประเพณี เห็นไหมทำไม่ได้ ว่าสิ่งนี้มันเป็นสิ่งที่เหนือการคาดหมาย แล้วพระป่าครูบาอาจารย์สาปปฏิบัติทำอย่างนั้น แล้วเทศน์ออกมามันไม่เหมือนกับในพระไตรปิฎกเลย มันไม่เหมือนกับศีลธรรมจริยธรรมที่เขา

ประพฤติกฎปฏิบัติกัน เขาต้องไปยอมจำนนกับกิเลส นั่งเก็บกิริยามารยาทอย่างนั้น แล้วกิเลสมันจะตายต่อหน้าไปทุกวันๆ ใจ

ถึงนั้นมันเป็นการหลอกลวงตัวเอง มันเป็นการสมยอมกับกิเลส แต่ถ้าจิตมันละเอียดเข้าไป มันไปเห็นนะ ถ้ามันจะเห็น มันจะมีอำนาจวาสนา มันจะมีอรหัตตมรรคเข้าไปจับ จับตัวที่ว่าเป็น ชาติรู้ ชาติรู้ใจ “จิตเดิมแท้นี้ผ่องใส จิตเดิมแท้เป็นผู้ข้ามพ้นกิเลส” จิตเดิมแท้นี้ผ่องใสนะ แต่มันเศร้าหมอง ถ้าเราเข้าไปจับแล้วปัญญาเราไม่ละเอียดพอละ มันก็จะเศร้าหมองผ่องใสอยู่กับใจอย่างนั้นนะ

แล้วถ้าปัญญาอันละเอียดเป็นปัญญาญาณเข้าไปนะ สิ่งที่เป็นธาตุ แล้วธาตุมันทำลายตัวมันเอง มันทำลายตัวมันเอง อรหัตตมรรคละเอียดขนาดนั้นนะ แล้วมันจะใช้ปัญญาขั้นนั้นนะ ปัญญาที่ว่าเป็นสังขาร เป็นความคิด ความปรุง ความแต่ง นี่มันหยาบมาก เพราะความคิด ความปรุง ความแต่ง มันแต่งมาจากไหน? มันแต่งมาจากจิต แล้วจิตมันมีกิเลส นี่มันปรุงแต่งกัน มันใช้ปัญญาอย่างหยาบๆ เหมือนใช้เครื่องมืออย่างหยาบทำงานอย่างหยาบ ถ้าใช้เครื่องมืออย่างละเอียดทำงานอย่างละเอียด เครื่องมืออย่างหยาบเข้าไปทำงานอย่างละเอียดไม่ได้ มันคนละขั้นคนละตอน มันคนละประเภทของปัญญา ปัญญามันมีมรรคมรรคหยาบ มรรคละเอียด มันมีเป็นขั้นเป็นตอน นี่ใจ พระกรรมฐานเรา ครูบาอาจารย์ถึงบอก ภายนอก ภายใน ภายในกาย มรรคหยาบฆ่ามรรคละเอียด มรรคต่างๆ

เขาก็บอกว่า “มรรคฆ่ามรรค มันจะมีมาจากไหนล่ะ” ก็มรรคมันหยาบมันมาอยู่ในหยาบ มันจะละเอียดได้อย่างไร มันก็เจริญขึ้นไปไม่ได้ เห็นไหม

ครูบาอาจารย์ที่มีประสบการณ์จริง การกระทำที่ว่ากิเลสมันหลอกขึ้นมา มันต่อสู้กับกิเลส มาโดยสังจะความจริง โดยอริยสัง ด้วยความเป็นจริง โดยอริยสังนะ เวลาปัญญามันเกิด มรรคญาณมันเกิด มันหมุนเข้าไปในหัวใจเลย มันไปทำลายกิเลสเป็นขั้นเป็นตอนเข้าไป มันทำลายอย่างไร มันไม่ใช่ไปสมยอมกันอย่างนั้น นี่ธรรมะสมยอม นี่มันรับไม่ได้เลย แล้วเห็นคนที่ปฏิบัติ เห็นครูบาอาจารย์ เห็นกรรมฐานเราทำความเป็นจริง ว่าสิ่งนั้นมันทำอวดกัน มันไปทำอวดโลก...นี่กิเลสทั้งนั้น ตัวเองก็ไม่ทำ ทำก็ทำไม่เป็น แล้วเวลาครูบาอาจารย์ที่ทำ ครูบาอาจารย์ที่สั่งสอนกันมา มันมีคนรู้จริง สอนจริง หลวงปู่มั่น หลวงปู่เสาร์ เป็นครูบาอาจารย์ เป็นต้นรากเหง้าของกรรมฐาน แล้ววางรากฐานขึ้นมา แล้วมันก็พิสูจน์กันมากี่ชั่วอายุคน มันก็ทำกันมาก็ได้ ถ้ามันไม่จริง ทำไม

มันมีครูบาอาจารย์เชื่อ ทำไมมีคนมีปัญญาเชื่อ เชื่ออย่างนั้น นี่โลกมันเป็นอย่างนั้น มันไปสมยอมกับกิเลส แล้วที่ว่าสิ่งนั้นทำไม่ได้ สิ่งนี้ทำไม่ได้

แต่ครูบาอาจารย์ เห็นใหม่ เวลาจิตเดิมแท้ผ่องใส แล้วปัญญาอย่างไรที่ไปจับความผ่องใส แล้วปัญญาญาณเข้าไปชำระกิเลส ชำระกิเลส เห็นใหม่ คุณิ มันเข้าไปทำลายตัวมันเอง จนถึงที่สุด มันพลิกไปหมดเลย นั่นละ นี่ธรรมแท้ๆ

ธรรมแท้ๆ นะมันเป็นความจริงอยู่ในใจดวงนั้น ใจดวงนั้น นี่ธรรมชาติ ธรรมชาติอย่างนี้แล้ว ไม่มีกิเลสในหัวใจเลย แล้วสิ่งที่เป็นประสบการณ์ กว่าใจดวงนี้ จากใจที่กิเลสเต็มหัวที่มันทุกข์ๆ ยากๆ แล้วมันก้าวเดินมา ทำลายมา แล้วเราก็เกิดมาเป็นชาวพุทธ เราก็มีหัวใจเหมือนกัน แล้วเราก็จะประพฤติปฏิบัติเหมือนกัน เราเชื่อมั่นในศาสนา ในพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เรากราบพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์นั้น เราทำวัตรกัน ขอมมาลาโทษนะ ให้ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม

เราทำ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ธรรมะใด เราผิดจากธรรมตลอดนะ เราปฏิบัติธรรมไม่สมควรแก่ธรรม นี่มันอ่อนไป แก่ไป หลงไป ออมชอมกับมันไป ไปสัมพันธ์กับมัน สัมพันธ์กับกิเลสตลอดเลย มันไม่สมควรแก่ธรรม ถ้าสมควรแก่ธรรม เหตุนะ เหตุทั้งหลาย ธรรมทั้งหลายมาแต่เหตุ ถ้าเหตุมันถึง ธรรมาวุธมันไปทำลายกิเลสได้ มันจะต้องทำลายกิเลสเป็นขั้นเป็นตอนเข้าไป

ถ้าทำลายเป็นขั้นเป็นตอน นั่นไง มันมีเหตุมีผล มันมีการกระทำ ไม่ใช่ว่ามันมาเก็บเรียงมารยาทกัน แล้วก็มาตีๆ กันอยู่อย่างนั้น แล้วจะมาบรรลुธรรมๆ แล้วเวลาทำจริงทำจริงจังขึ้นมาทำไม่ได้ นี่มันไปปิดกั้นใจ ทำลายกันนะ ทำลายตัวของเราเอง ทำลายโอกาสของเราเอง ทำลายทุกอย่างเลย เพราะกิเลสเท่านั้น

แต่ถ้าเป็นครูบาอาจารย์ของเรามีเนื้อหาสาระ มีสาระ มีคุณธรรมในหัวใจใจ เห็น ถึงสังเวช เวลาครูบาอาจารย์ท่าน ถ้าเรามาใช้ปัญญากันเลย เรามาใช้ความคิดกันเลย นี่เหมือนศพเดินได้นะ ตายทั้งๆ ที่มีชีวิตอยู่ เราปฏิบัติธรรมกันเราว่าเป็นคนมีชีวิต เรายังมีโอกาสอยู่...เหมือนคนตาย โลกก็เหมือนกัน เหมือนคนตาย โลกก็เหมือนกัน โลกที่เขาไม่สนใจนะเหมือนคนตาย ของที่มีอยู่ เหมือนกับเหรียญมี ๒ ด้าน อยู่ด้านเดียว ด้านที่ไม่สนใจ เราอยู่อีกด้านหนึ่ง ด้านที่สนใจ แต่ถ้าสนใจเวลาต่อสู้อย่างนี้ มันก็มีการโต้แย้งอย่างนี้ มีกิเลสคอยจุกกระชาก คอยทำลาย แล้วถ้าปัญญาของเราไม่ทัน ก็ไปสมยอมกับมัน ไปให้มันเหยียบย่ำ

ถ้าเราเชื่อครูบาอาจารย์ เราเชื่อตัวเองไม่ได้ เราเชื่อครูบาอาจารย์ แต่เวลาประพฤติปฏิบัติ
ธรรมจะเกิดจากเรา นี่ความเชื่อฆ่ากิเลสไม่ได้ การจะฆ่ากิเลสต้องมรรคญาณ ต้องศีล สมาธิ ปัญญา
แล้วเป็นมรรค ๘ รวมลงเป็นมรรคสามัคคี ทำลายกิเลสของเราเป็นชั้นเป็นตอนขึ้นไป มันจะเป็น
ธรรมแท้ๆ เกิดจากใจของเรา เอวัง